

Ks. Adam KUBIŚ

**DRAMATYCZNE POCZĄTKI
PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ
W KRAKOWIE**

ANALECTA CRACOVIENSLA 38–39:2006–2007

WPROWADZENIE

Jubileusz 25-lecia Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie skłania do przypomnienia okoliczności – już historycznych – w jakich rozpoczynała swą działalność wśród innych uczelni krakowskich. Jej początki sięgają ostatniego okresu dziejów Wydziału Teologicznego po usunięciu go przez władze państwowe ze struktury organizacyjnej Uniwersytetu Jagiellońskiego (11 VIII 1954), aż po akt ustanowienia Papieskiej Akademii Teologicznej przez papieża Jana Pawła II jego Listem apostolskim *motu proprio*, rozpoczynającym się od słów – *Beata Hedvigis* (8 XII 1981). Potem nastąpił czas urzeczywistnienia papieskiej decyzji przez powołanie władz uczelni w osobach rektora, prorektora oraz dziekanów i prodziekanów, kierujących Wydziałami: Teologicznym, Filozoficznym i Historii Kościoła. Na konsolidację nowej uczelni kościelnej wpływały wówczas takie wydarzenia, jak udział jej przedstawicieli w rzymskiej uroczystości kanonizacyjnej o. Maksymiliana Marii Kolbego (10 X 1982), a po niej spotkanie z Janem Pawłem II w jego prywatnych apartamentach Pałacu Apostolskiego. Tydzień później – już w Krakowie – nastąpiła pierwsza inauguracja roku akademickiego w Papieskiej Akademii Teologicznej (17 X 1982). Jeszcze tego samego roku – 2 listopada 1982 roku – Papieska Akademia Teologiczna zawarła międzynarodową umowę o współpracę naukową z Ruhr-Universität Bochum (RFN).

Niezmiernie ważne było spotkanie władz i pracowników naukowych uczelni z Janem Pawłem II podczas jego II pielgrzymki do Ojczyzny. Odbyło się ono w rezydencji arcybiskupów krakowskich 22 czerwca 1983 roku, a więc w pierwszym roku działalności Papieskiej Akademii Teologicznej.

Dokumenty dotyczące wspomnianych wydarzeń redakcja „*Analecta Cracoviensia*” postanowiła utrwalić przez opublikowanie na łamach 15. tomu (1983) tegoż rocznika, co też uczyniono we właściwym czasie. Niestety, wszystkie te teksty cenzura państwowa nie dopuściła do druku, nie pozwalając nawet na umieszczenie w tym roczniku ustalonej prawnie formuły, informującej czytelnika o ingerencji cenzury.

Po latach, w roku Jubileuszowym Papieskiej Akademii Teologicznej, redakcja wraca do tamtego wydarzenia i w niniejszym, 38. tomie „*Analecta Cracoviensia*” (2006), owe teksty zdjęte ongiś przez cenzurę z ich łamów przez komunistyczną władzę, ale szczęśliwie zachowane, publiku-

je już bez przeszkód, by pamięć o początkach powstania i dramatycznych losach Papieskiej Uczelni Teologicznej w Krakowie przetrwała w pamięci nowej generacji i jej pracowników dydaktyczno-naukowych.

Pomijając uwarunkowania polityczne, w jakich żyło społeczeństwo polskie po drugiej wojnie światowej, warto przypomnieć przebieg stosowania metody represyjnej, skierowanej przez władze komunistyczne najpierw wobec Papieskiego Wydziału Teologicznego, później – Papieskiej Akademii Teologicznej. Była nią głównie cenzura państwowa, rygorystycznie egzekwująca swoje uprawnienia w zakresie publikacji zgłaszanych do druku przez krakowskie środowisko kościelne.

ZMAGANIA Z CENZURĄ PAŃSTWOWĄ

Przez cały okres lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego stulecia ukazywanie się drukiem rocznika „*Analecta Cracoviensia*” napotykało raz po raz trudności piętrzone przez władze państwowe. Zwykle skreślenia krakowskiej cenzury zdarzały się w pierwszych tomach na ogół dość sporadycznie. Bywały na przykład takie, jak w tomie 7., gdzie we wstępie autorstwa kard. Wojtyły słowa „cała polska społeczność” kazano uzupełnić przymiotnikiem „katolicka”. Najczęściej usuwano z tomu nazwę Papieskiego Wydziału Teologicznego, wskazując na brak posiadania osobowości prawnej przez uczelnię. Z tej właśnie racji w roku 1971 cenzura zdjęła z łamów „*Analecta Cracoviensia*” cały artykuł ks. Tadeusza Wojciechowskiego: *Papieski Wydział Teologiczny* (w „szczerce” korektorskiej był on w dziale *Sprawozdań*).

Szczególne wzmożenie interwencji cenzury nastąpiło jednak po roku 1981, tzn. z chwilą powstania Papieskiej Akademii Teologicznej. Po początkowej dezorientacji władz państwowych zastosowano rygory narzucone przez stan wojenny i w rezultacie sama nazwa tej uczelni była systematycznie usuwana przez cenzurę z publikacji kościelnych i cywilnych. Najdotkliwiej potraktowano wówczas tom 15. za rok 1983. Cenzura krakowska zdjęła z tego rocznika cały zestaw tekstów związanych z niedawno przedtem dokonaną erekcją Papieskiej Akademii Teologicznej, a mianowicie:

- List apostolski *motu proprio* Jana Pawła II *Beata Hedvigis*, mocą którego Papież erygował 8 grudnia 1981 roku Papieską Akademię Teologiczną.
- List dziękczynny Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie do Papieża Jana Pawła II.

- Kronikę Papieskiej Akademii Teologicznej, zawierającą m. in. sprawozdanie z pierwszej inauguracji roku akademickiego tej uczelni (17 X 1982), wygłoszone wówczas przemówienia, w tym przemówienie papieskie, a także nadesłane gratulacje z wielu ośrodków akademickich Polski.

Innego typu był tu tekst polski i niemiecki umowy o współpracy naukowej, zawartej 2 listopada 1982 roku między Papieską Akademią Teologiczną a Ruhr-Universität w Bochum (RFN) i przemówienia wygłoszone podczas uroczystości podpisania tej umowy oraz informacje prasowe o tym wydarzeniu.

Te fakty można dzisiaj odtworzyć dzięki temu, że zachowały się dwa zestawy korektowe owych tekstów zakwestionowanych przez cenzurę państwową. Jak kategoryczne było tu jej stanowisko, świadczy o tym brak w drukowanym tomie jakiegokolwiek wzmianki o tekstach przez nią skreślonych. Rzecz jasna, ks. Adam Kubiś, redaktor naczelny „Analecta Cracoviensia” sporządził (15 XII 1983) obszerny memoriał odwoławczy w tej sprawie, w którym na gruncie prawniczym i merytorycznym uzasadnił bezpodstawność wstrzymania druku powyższych tekstów przez krakowską cenzurę, ale odnośne czynniki państwowe nie cofnęły już cenzorskiej decyzji.

Zdarzały się też interwencje cenzury o charakterze – chciałoby się powiedzieć – „naukowym”. Przykładem może być niemiecki artykuł Antona Kolba, rektora uniwersytetu w Grazu: *Glauben und Wissen* (t. 18:1986, s. 21–35). Cenzor skreślił znaczną partię tego tekstu (był to w rozdziale trzecim pierwszy podrozdział: *Integration und Kooperation*), ale pozwolił zaznaczyć swoją interwencję stereotypową podówczas formułką o ustawie z 31 lipca 1981 roku dotyczącej kontroli prasy i widowisk. Takie to były „zabawy w one lata”

Najdłuższe jednak zmagania redakcji „Analecta Cracoviensia”, a mówiąc dokładniej – kard. Karola Wojtyły, z władzami państwowymi toczyły się w sprawie dużo ważniejszej niż sporadyczne interwencje lokalnej cenzury w tekstach rocznika. Pamiętajmy, że na druk każdego kolejnego tomu należało uzyskać zgodę Naczelnego Zarządu poprzez Urząd do spraw Wyznań. Na tej zasadzie opublikowano cztery pierwsze tomy rocznika (1969–1972). Już jednak tom piąty nie ukazał się w swoim czasie, a redakcja, pragnąc zachować ciągłość czasopisma, oznaczyła tom za lata 1973–1974 jako podwójny, co spotkało się od razu z szykanami władz państwowych, które zorientowały się, że redakcja „Analecta Cracoviensia” pragnie dla swego periodyku zachować status – jak to wówczas określano – czasopisma ciągłego seryjnego. W istocie rzeczy tak było.

W połowie lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia zaistniała możliwość formalnego uzyskania takiego statusu, co zwalniałoby redakcję od

starań uzyskania zgody władz państwowych na druk każdego tomu z osobna. Kardynał Karol Wojtyła skierował 28 sierpnia 1975 roku odpowiednie w tym względzie pismo do Naczelnego Zarządu Wydawnictw, prosząc o pozwolenie na periodyzację rocznika „*Analecta Cracoviensia*”, właśnie jako ciągłego wydawnictwa seryjnego. W tejże sprawie przeprowadził rozmowę w Urzędzie do spraw Wyznań bp Bronisław Dąbrowski, sekretarz Episkopatu Polski. W jej wyniku doszło 7 czerwca 1976 roku do spotkania ministra Kazimierza Kąkola z delegacją Polskiego Towarzystwa Teologicznego, reprezentowanego przez bpa Stanisława Smoleńskiego, ks. Stanisława Grzybka i ks. Adama Kubisia. Minister Kąkol, w kurtuazyjnej rozmowie, poczynił delegacji pewne nadzieje na skuteczność złożonej prośby kard. Wojtyły. Niestety, odpowiedź przesłana na adres Metropolity krakowskiego była negatywna. Sprawę periodyzacji rocznika „*Analecta Cracoviensia*” podejmowały kolejne pisma kard. Wojtyły, przesyłane z tym samym skutkiem do Naczelnego Zarządu Wydawnictw 21 lipca i 9 grudnia 1976 roku oraz 2 marca 1977 roku; nadto 23 kwietnia 1977 roku tego rodzaju pismo otrzymał min. Kazimierz Kąkol. W swej odpowiedzi, udzielonej Metropolicie krakowskiemu (31 maja), min. Kąkol napisał m. in.: „Co do «*Analecta Cracoviensia*» – nie byłem i nie jestem przeciwny ich ukazywaniu się – natomiast nie widzę istotnych racji, by przyznać im, jak to pisze Ksiądz Kardynał, prawa rocznej periodyzacji” Reakcją na powyższy list, odczytany „ze zdziwieniem” przez kard. Wojtyłę, jak to sam napisał w swej odpowiedzi ministrowi 3 września tr., była kolejna prośba o uwzględnienie jego racji i przyznanie „*Analectom*” uprawnień wynikających z periodyzacji. Minister Kąkol podtrzymał jednak swoją decyzję, zapewniając Księdza Kardynała (13 IX 1977), że „odmowa przyznania wydawnictwu «*Analecta Cracoviensia*» praw czasopisma nie jest równoznaczna ze sprzeciwem wobec umieszczania tej pozycji w planie wydawnictw nieperiodycznych na rok 1977” Również kolejne interwencje kard. Wojtyły u min. Kąkola (10 XII 1977) i w Naczelnym Zarządzie Wydawnictw (9 XII 1977) w sprawie periodyzacji „*Analectów*” nie przyniosły żadnego rezultatu. W uzupełnieniu należy zaznaczyć, że kopię całej korespondencji regularnie otrzymywał do wiadomości bp Bronisław Dąbrowski, sekretarz Episkopatu Polski.

Warto może w tym miejscu wspomnieć pewne wydarzenie z 30 września 1978 roku, dobitnie świadczące o tym, jak ważna była dla kard. Karola Wojtyły sprawa nauki w ogóle, a zwłaszcza jej miejsce w krakowskim środowisku teologicznym. Wieczorem tego dnia kard. Karol Wojtyła odprawił w bazylice mariackiej mszę św. za duszę zmarłego papieża Jana Pawła I. Metropolita krakowski był bardzo zmęczony, ponieważ tego dnia w Bielsku-Białej wizytował nowo tworzącą się (nielegalnie) parafię

na tak zwanych Łanach. Po kolacji, w której uczestniczył ks. Adam Kubiś, żegnając się z nim, polecił mu przygotować natychmiast odwołanie od wspomnianej wyżej negatywnej odpowiedzi min. K. Kąkola w sprawie periodyzacji „*Analecta Cracoviensia*”. Kiedy ks. Kubiś nadmienił, że jest już późno, a wiedział, że następnego dnia kard. Wojtyła odlatuje z Warszawy, by przewodniczyć delegacji Episkopatu Polski na pogrzebie zmarłego papieża, Metropolita krakowski podtrzymał – mimo to – swój postulat. Powiedział, że siostry sercanki, sekretarki w jego kancelarii, będą powiadomione i wpuszczą go do rezydencji o każdej porze. Ręcznie zredagowane pismo ks. Kubiś dostarczył siostrom około godziny 23. Kiedy następnego dnia zapytał o los owego pisma, siostry odpowiedziały, że Ksiądz Kardynał wstał około trzeciej nad ranem i podpisał wszystkie przedłożone mu dokumenty, a pismo do min. Kąkola zostało już wysłane.

Ani min. Kąkol, ani Naczelny Zarząd Wydawnictw na prośbę kard. Wojtyły – po 16 października już Papieża Kościoła powszechnego – nie zareagowali. Jeszcze 20 stycznia 1979 roku nowy Metropolita krakowski abp Franciszek Macharski w liście do bpa Bronisława Dąbrowskiego ponowił prośbę kard. Wojtyły w sprawie periodyzacji „*Analecta Cracoviensia*”, ufając, że tym razem interwencja sekretarza Episkopatu Polski u min. Kąkola przyniesie w końcu rozwiązanie długoletniego problemu wydawniczego. Wydaje się jednak, że dopiero po ponownym liście abpa Macharskiego do min. Kąkola (2 III 1979) władze państwowe zmieniły zdanie, ponieważ 30 maja tegoż roku na adres Kurii Metropolitalnej w Krakowie nadeszło pismo z Naczelnego Zarządu Wydawnictw (NZW), informujące o zgodzie „na wydawanie wydawnictwa ciągłego–seryjnego pt. «*Analecta Cracoviensia*» przez Polskie Towarzystwo Teologiczne w Krakowie”. Osobliwość tego pisma polega zwłaszcza na tym, że podpisany na nim Stanisław M. Żmijewski, zastępca naczelnego dyrektora NZW, powołał się „na wystąpienie Metropolity Krakowskiego z dnia 30 IX 1978 r.” Tak zakończył się bez mała pięcioletni etap walki Metropolity krakowskiego z władzami państwowymi w sprawie w gruncie rzeczy dla nich błahej, ale świadomymi, jak jej niezłatwienie dodatkowo utrudnia działania Kościoła krakowskiego w zakresie rozwoju nauki własnego środowiska.

A jednak sprawa periodyzacji rocznika „*Analecta Cracoviensia*” wróciła znowu po kilku latach, tyle że już w zupełnie innych okolicznościach politycznych i prawnych. W czwartym roku od ogłoszenia stanu wojennego w Polsce wydano ustawę (24 I 1984), według której bez oddzielnego zezwolenia mogły się ukazywać tylko publikacje mające jednoznacznie określony swój status wydawniczy jako czasopismo. Tymczasem „*Analecta Cracoviensia*”, jak pamiętamy, zostały ostatecznie zakwalifikowane

jedynie do kategorii wydawnictw ciągłych–seryjnych, a tym nie przysługiwało – w myśl wspomnianej ustawy z 24 stycznia 1984 r. – zwolnienie od uzyskania zgody Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk na druk każdego kolejnego tomu. W rezultacie Polskie Towarzystwo Teologiczne otrzymało pozwolenie na druk kolejnego tomu „*Analecta Cracoviensia*” jedynie na rok 1984. W tej sytuacji kard. Franciszek Macharski skierował (18 II 1985) pismo do Stanisława Kosickiego, ówczesnego prezesa Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk, prosząc m. in. o zmianę statusu „*Analecta Cracoviensia*” z wydawnictwa „ciągłego–seryjnego” na „stałe czasopismo periodyczne”. Już 26 lutego tr. prezes Kosicki przesłał na adres Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie *Zezwolenie na wydawanie czasopisma*, którym odtąd stał się rocznik „*Analecta Cracoviensia*”. Kardynał Franciszek Macharski niezwłocznie przesłał listowne podziękowanie (4 III) prezesowi Kosickiemu „za nadanie statusu czasopisma” pomienionemu rocznikowi. Nadchodziły już jednak inne czasy, a niebawem swoboda bezcenzuralnej działalności wydawniczej stała się rzeczywistością powszechną.

* * *

Poniższe teksty, usunięte przez cenzurę państwową z 15. tomu „*Analecta Cracoviensia*”, zachowały się w formie redakcyjnie niedopracowanej (tzw. „szcotka drukarska”); liczne błędy literowe i niewłaściwa adiacja tekstu wymagały ponownego ich opracowania od strony redakcyjnej. W sumie dokonane zmiany są w stosunku do pierwotnego układu tekstów niewielkie. Merytorycznie nie zrezygnowano z żadnego z nich.

TEKSTY ZDJĘTE PRZEZ CENZURĘ PAŃSTWOWĄ Z 15. TOMU „ANALECTA CRACOVIENSIA”

Jan Paweł II – o czym już wyżej była mowa – podpisując w dniu 8 grudnia 1981 roku List apostolski *motu proprio* „*Beata Hedvigis*”, powołał do życia w Krakowie, w swej dawnej stolicy arcybiskupiej, Papieską Akademię Teologiczną. Mimo że tekst tego dokumentu używa sformułowania: „*constituimus et erigimus Pontificiam Academiam Theologicam Cracoviensem*”, nie ustanawia on w Krakowie zupełnie nowej uczelni kościelnej. W istocie rzeczy mamy tu do czynienia z przekształceniem w Akademię, obejmującą trzy wydziały: teologiczny, filozoficzny i historyczny – Papieskiego Wydziału Teologicznego, który ukształtował się po usunięciu przez władze państwowe w roku 1954 Wydziału Teologicznego

z Uniwersytetu Jagiellońskiego. W takim też sensie ujęty został we wspomnianym liście apostolskim cały opis genezy Akademii; rozpoczyna się on od przytoczenia aktów erekcyjnych Studium Generalnego (1364) i Wydziału Teologicznego (1397) w Krakowie. Dlatego Papieska Akademia Teologiczna – będąc najmłodsza – jest zarazem najstarszą tego typu uczelnią Krakowa i Polski.

Kronika niniejsza zawiera chronologiczny zapis ważniejszych wydarzeń z początku działalności Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Jest to wszakże zapis o charakterze bardzo specjalnym; w istocie swej stanowi on bowiem dokumentację tych wydarzeń. Historię piszą przede wszystkim dokumenty.

Każdy opis, niezależnie od tego, spod czyjego wyszedł pióra i jaką konwencją literacką się posługuje, stanowi zawsze mniej lub więcej adekwatną do rzeczywistości interpretację wydarzeń. Z tych przeto względów redakcja rocznika „*Analecta Cracoviensia*”, który jest aktualnie periodykiem Papieskiej Akademii Teologicznej, postanowiła odnotować w dziale *Kroniki* ważniejsze wydarzenia z życia uczelni przez publikowanie odpowiednich dokumentów. W ten sposób Kronika stanie się w przyszłości jednym z naczelnych źródeł do historii tej uczelni.

Obecny zestaw tekstów dokumentalnych obejmuje trzy ich zbiory:

I. Z uwagi na rangę i znaczenie zamieszczamy:

1. Tekst łaciński i polski papieskiego Listu apostolskiego *motu proprio* „*Beata Hedvigis*”
2. List skierowany przez Radę Papieskiego Wydziału Teologicznego do Ojca Świętego, w podziękę za ustanowienie Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

II. Następnie przytoczono:

1. Wyciąg z protokołu Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie z 11 czerwca 1982 roku informujący o wynikach wyborów władz nowej uczelni.
2. List rektora Papieskiej Akademii Teologicznej w związku z ukonstytuowaniem się jej władz oraz otrzymane od instytucji naukowych krakowskich, a także od Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie odpowiedzi na powyższy list.
3. Przemówienia wygłoszone 10 października 1982 roku w Rzymie, podczas specjalnej audiencji udzielonej delegacji Papieskiej Akademii Teologicznej przez Jana Pawła II.
4. Dokumentację inauguracji w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie w dniu 17 października 1982 roku.

5. Słowo rektora do wszystkich pracowników i studentów Papieskiej Akademii Teologicznej w pierwszą rocznicę Listu apostolskiego *motu proprio* „Beata Hedvigis”

6. Przemówienia wygłoszone podczas spotkania Papieża Jana Pawła II z pracownikami naukowymi i administracyjnymi Papieskiej Akademii Teologicznej w kaplicy pałacu arcybiskupów krakowskich dnia 22 czerwca 1983 roku.

III. Teksty związane z zawarciem 2 listopada 1982 roku umowy o współpracę naukową pomiędzy Uniwersytetem Ruhry w Bochum i Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie.

Dzięki tym tekstom zostanie utrwalona działalność Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie w swoich głównych, początkowych wydarzeniach. Oczywiście, są to tylko ramy, które nie obejmują wielu innych wydarzeń tworzących tkankę jej życia.

Świadectwo poniższych dokumentów pozwala je uznać jakby za słupy graniczne, wytyczające i określające zarazem rozwój nowej krakowskiej uczelni kościelnej.

I

DOKUMENTY KONSTYTUUJĄCE PAPIESKĄ AKADEMIĘ TEOLOGICZNĄ W KRAKOWIE

1. *Tekst łaciński i polski Listu apostolskiego motu proprio Papieża Jana Pawła II, ustanawiającego Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie.*

LITTERAE APOSTOLICAE MOTU PROPRIO DATAE,
QUIBUS PONTIFICIA ACADEMIA THEOLOGICA CRACOVIENSIS
CONSTITUITUR

IOANNES PAULUS PP. II

1. Beata Hedvigis eiusque maritus Ladislaus Jagiello, praeter multiplicia opera, quibus ad auctum et progressionem sive Poloniae sive Lituaniae contulerunt, novum doctrinae domicilium condiderunt, adiungendum Cracoviensi studiorum Universitati, tum temporis nomine Studii

Generalis, postea vero Academiae appellatae, quae in illa principe urbe iam a temporibus regis Casimiri Magni exstabat. Re quidem vera, eo rege sedulo agente, Urbanus PP V die I mensis Septembris anno MCCCLXIV Apostolicas sub plumbo Litteras edidit, a verbis “In suprema dignitatis” incipientes, in quibus haec verba continentur: “auctoritate apostolica statuimus et etiam ordinamus: ut in dicta civitate Cracoviensi de cetero sit studium generale, illudque perpetuis temporibus inibi vigeat...” (cfr. L. Koczy, *University of Cracow. Documents Concerning its Origins*, Scotia, p. 42–43). Contendens vero ut hoc opus, magnum momentum habens ad humanum cultum Nationis Polonicae, renovaretur atque omni ex parte redderetur absolutum, Hedvigis regina, una cum marito, id non solum propriis bonis instruxit, sed etiam – quod est potissimum – a Summo Pontifice Bonifatio PP. IX petiit, ut in ipso Studio Generali Cracoviensi Facultas Theologica constitueretur. Quod ad effectum adductum est a Sede Apostolica per Apostolicas sub plumbo Litteras, die XI mensis Ianuarii anno MCCCLXXXVII datas, quarum priora verba sunt “Eximiae devotionis affectus”

Ab illo tempore Facultas Theologica pars erat illius Athenaei, in id penitus inserta, quod universe notum est ut studiorum Universitas Iagellonica Cracoviensis et communi reverentia insigne non solum ut antiquissima Universitas Poloniae, sed etiam ut Athenaeum singulari ratione optime meritum de doctrinis et humano cultu universali.

De hac ipsa studiorum Universitate plurima cum veneratione gratoque animo recogitamus, quippe quae “Alma Mater” fuerit tot generationum, ad quas – ex numero olim alumnorum, prius in Facultate Philosophica, deinde in Facultate Theologica – nos etiam pertinemus.

2. Facultas Theologica Universitatis Iagellonicae variis vitae suae aetatibus de Ecclesia ac Patria bene meruit omnino. Quae inter temporis spatia in memoriam revocanda est imprimis pars prior huius saeculi, ratione habita proprio iure vivendi potestatis, anno MCMXVIII Poloniae restitutae ac deinde ratione ducta calamitosi temporis quo illa bellica vi occupabatur, cum videlicet professores Facultatis Theologicae, simul cum collegis ceterarum Facultatum, in publicae custodiae campis a militibus Hitlerianis captivi tenebantur. Nihilominus Facultas Theologica, una cum tota studiorum Universitate, actionem ad doctrinas excolendas remque didacticam spectantem non intermisit, sed eam in occulto est persecuta perpetuo cum vitae discrimine, quod professoribus et alumnis imminerebat.

3. Cum vero anno MCMLIV ex consilio ab auctoritatibus civitatis, scilicet ex una tantum parte, capto Facultas Theologica a studiorum Universitate Iagellonica esset divulsa, Apostolica Sedes per decretum a Sacra Congregatione pro Seminariis studiorumque Universitatibus die XVI

mensis Decembris anno MCMLIX editum declaravit eam, secundum institutionem suam et indolem, “sub unius Ecclesiasticae Auctoritatis regimine manere atque in posterum ad normam legum ab Apostolica Sede laterum unice conformandam atque moderandam esse” (Decr. n. 2295/59/4).

Clariore etiam in lumine haec ipsa Athenaei indoles est posita, cum “pontificius” titulus ei concederetur, unde appellata est “Pontificia Facultas Theologica Cracoviensis”; quod factum est decreto Sacrae Congregationis pro Institutione Catholica die II mensis Iunii anno MCMLXXIV lato (cfr. Decr. n. 321/70: AAS 67, 1975, p. 149–150).

Pontificia Facultas Theologica, in novis rerum adiunctis agens, operam scientificam-didacticam sibi peculiarem incrementis adauxit, ut demonstratur non solum amplo numero professorum et lectorum congruentibus qualitatibus prorsus ornatorum, sed etiam magno numero alumnorum, qui e diversis hominum, locorum, rerum conditionibus veniunt. Principium mutuae in re doctrinali cooperationis cum variis studiorum theologicorum sedibus inducens et ad usum transferens, Pontificia Facultas Theologica contulit ad solidandam indolem academicam institutionis cleri, sive dioecesani, sive religiosi.

Quo efficacius autem actionem suam in mutatis rerum adiunctis historicis promoveret, Facultas Theologica opus sibi esse sensit auxilio, egregiis qualitatibus insigni, studiorum philosophicorum. Licentia igitur necessaria a Paulo PP. VI impetrata, eadem Sacra Congregatio in Athenaeo Cracoviensi Pontificiam Facultatem Philosophicam die XXIII mensis Decembris anno MCMLXXVI instituit (cfr. Decr. n. 645/76/13).

4. Quoniam ab anno MCMLXII et praesertim postea ut Archiepiscopus Cracoviensis – munere imprimis fungentes Magni Cancellarii – cum omni navitate huius Athenaei arctius sumus coniuncti, plane nobis probatur sententia, quam successor noster in sede illa archiepiscopali, Franciscus Cardinalis Macharski, nomine Ecclesiae Cracoviensis, nobis significavit, videlicet in his rerum conditionibus et secundum necessitates temporis nostri, Athenaeum illud efficiendum esse Pontificiam Academiam Theologicam Cracoviensem, has tres complectentem facultates: theologiam, philosophicam, historicam.

Interior quidem Athenaei progressio tempore proxime praeterito iam eo ferebat, quemadmodum nosmet ipsi, Poloniam visentes, in congressione cum eiusdem Facultatis Consilio die IX mensis Iunii anno MCMLXXIX habita, diximus (cfr. AAS 71, 1979, p. 859–861).

5. Itaque, rationem ducentes futurae progressionis Athenaei, de qua nobis est expositum, atque precibus die XXIX mensis Iulii anno MCMLXXXI ab eodem Francisco Cardinali Macharski nobis adhibitis li-

bentissime obsecundantes, harum Litterarum vi et Auctoritate nostra Apostolica in perpetuum constituimus et erigimus PONTIFICIAM ACADEMIAM THEOLOGICAM CRACOVIENSEM, eidem agnitis tributisque iuribus, honoribus, privilegiis atque officiis, quae ad huiusmodi Athenaea in universo Catholico Orbe spectant, eamque curis praedictae Archidioecesis committimus.

Academia, e tribus Facultatibus Ecclesiasticis Sacrae Theologiae, Philosophiae et Historiae Ecclesiae nunc constans, secundum leges academicas Ecclesiae regetur, maxime secundum Constitutionem Apostolicam "Sapientia Christiana", die XV mensis Aprilis anno MCMLXXIX a nobis promulgatam (cfr. AAS 71, 1979, p. 469–521), et propriis peculiaribus Statutis necnon aliis legitimis ordinationibus. Eaedem vero Facultates curricula studiorum ita disponant, ut in fine cyclorum institutorum gradus academici canonici Baccalaureatus seu Magisterii, Licentiatus, Doctoratus conferantur, addito Doctoratu "Habilitationis", qui secundum localem vocabulorum usum, in studiorum Universitatibus vigentem, verbis opportunis exprimantur.

6. Praeterea Archiepiscopum pro tempore Cracoviensem, Ordinarium loci – in praesenti praedictum Franciscum Cardinalem Macharski – constituimus Magnum Cancellarium eiusdem Academiae, cuius erit Sedem Apostolicam repraesentare apud ipsam Academiam pariterque hanc apud Sedem Apostolicam; qui et "eius conservationem atque progressum promoveat, communionem foveat cum Ecclesia sive particulari, sive universali" (Sap. Chr., art. 12).

7. Divinae Providentiae atque Mariae, Sedi Sapientiae, hoc Athenaeum commendamus spemque enuntiamus fore ut, perinde ac Facultas Theologica ante sex fere saecula sollerter annitente Beata Hedvige regina condita, aequum ius civitatis obtineat inter Instituta, Universitatis indolem habentia, urbis Cracoviae et Poloniae atque ad profectum cultus humani Nationis istius et missionis christianae, quae est Ecclesiae propria, operetur.

Quaecumque vero a nobis hisce Litteris decreta sunt, ea firma ac rata esse iubemus et ab omnibus, ad quos spectat, fideliter observari, contrariis quibusvis nihil obstantibus.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die VIII mensis Decembris, in Sollemnitate Conceptionis Immaculatae Beatae Mariae Virginis, anno MCMLXXXI, pontificatus nostri quarto.

(–) *Ioannes Paulus PP. II*

LIST APOSTOLSKI *MOTU PROPRIO* PAPIEŻA JANA PAWŁA II
USTANAWIAJĄCY W KRAKOWIE
PAPIESKĄ AKADEMIEJĘ TEOLOGICZNĄ

PAPIEŻ JAN PAWEŁ II

1. Błogosławiona Jadwiga i jej mąż Władysław Jagiełło – oprócz wielorakich dzieł, którymi przyczynili się do wzrostu i rozwoju Polski czy Litwy – założyli nowy przybytek nauki celem włączenia go do Uniwersytetu Jagiellońskiego, zwanego wówczas Studium Generalnym, a następnie Akademią, która istniała w tym stołecznym mieście już od czasów króla Kazimierza Wielkiego. W rzeczy samej, wobec troskliwych zabiegów tego króla, papież Urban V wydał w dniu 1 września 1364 roku bullę zaczynającą się od słów „In suprema dignitatis” W bulli tej mieszczą się następujące słowa: „powagą apostolską stanowimy i zarządzamy, aby w wymienionym mieście Krakowie istniało Studium Generalne i po wieczne czasy tam pozostawało” (por. L. K o c z y, *University of Cracow. Documents Concerning its Origins*, Scotia, s. 42–43). Królowa zaś Jadwiga, dążąc usilnie do odnowienia i wszechstronnego dopełnienia tego dzieła, mającego wielkie znaczenie dla kultury narodu polskiego, nie tylko wyposażyła je wraz z mężem swoim własnym majątkiem, lecz również – co najważniejsze – prosiła papieża Bonifacego IX o ustanowienie w tym krakowskim Studium Generalnym Wydziału Teologicznego. Stolica Apostolska skuteczniła to bullą wydaną w dniu 11 stycznia 1397 roku, zaczynającą się od słów „Eximiae devotionis affectus”

Od tego czasu Wydział Teologiczny stanowił część owej uczelni w pełni w nią włączony. Uczelnia ta znana jest wszędzie jako krakowski Uniwersytet Jagielloński, szanowany powszechnie nie tylko jako najstarszy uniwersytet w Polsce, lecz również jako uczelnia posiadająca szczególne zasługi w dziedzinie nauki i ogólnej kultury.

O tym uniwersytecie myślimy z bardzo wielkim szacunkiem i wdzięcznością, ponieważ był on „Matką Żywicielką” (*Alma Mater*) tylu pokoleń, do których my również należymy, jako zaliczeni niegdyś w poczet studentów najpierw Wydziału Filozoficznego, a następnie Wydziału Teologicznego.

2. Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego bardzo dobrze służył Kościołowi i Ojczyźnie w różnych okresach swego istnienia. Z okresów tych należy wspomnieć szczególnie pierwszą część obecnego stulecia z uwagi na niepodległość przywróconą Polsce w roku 1918, a następnie na nieszczęsny czas okupacji wojennej, kiedy to profesorowie

Wydziału Teologicznego wraz z kolegami innych Wydziałów więzieni byli przez hitlerowców w obozach koncentracyjnych. Pomimo tego Wydział Teologiczny wraz z całym Uniwersytetem nie zaprzestał działalności naukowej i dydaktycznej, lecz prowadził ją potajemnie, przy ciągłym niebezpieczeństwie życia, grożącym profesorom i studentom.

3. Kiedy zaś w roku 1954 jednostronną decyzją władz państwa Wydział Teologiczny usunięty został z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Stolica Apostolska dekretem Św. Kongregacji dla Seminariów i Uniwersytetów, wydanym w dniu 16 grudnia 1959 roku, złożyła oświadczenie, że Wydział ten, zgodnie ze swym ustanowieniem i charakterem, „trwa pod kierownictwem jednej Władzy Kościelnej i na przyszłość ma się kształtować wedle praw ustanowionych przez Stolicę Apostolską” (Decr. nr 2295/59/4).

Charakter uczelni postawiony został w jaśniejszym świetle, gdy przyznano jej tytuł „Papieski”, i dlatego zwała się „Papieskim Wydziałem Teologicznym w Krakowie”; nastąpiło to mocą dekretu Św. Kongregacji dla Wychowania Katolickiego, z dnia 11 czerwca 1974 roku (por. Decr. nr 321/70: AAS 67, 1975, s. 149–150).

Papieski Wydział Teologiczny, działając w nowych warunkach, poszerzył właściwe sobie prace naukowo-dydaktyczne. Wskazuje na to nie tylko liczne grono profesorów i lektorów o należytych kwalifikacjach, lecz również wielka liczba alumnów, którzy przychodzą z różnych miejscowości i środowisk.

Przyjmując zasadę współpracy w sprawach naukowych z różnymi ośrodkami studiów teologicznych i wprowadzając ją w życie, Wydział Teologiczny przyczynił się do solidnego, akademickiego wykształcenia kleru, tak diecezjalnego, jak i zakonnego.

Aby zaś tym skuteczniej rozwijać swą działalność w zmienionych warunkach historycznych, Wydział Teologiczny odczuł potrzebę szczególniejszej pomocy studiów filozoficznych. Ta sama więc Św. Kongregacja, uzyskawszy od papieża Pawła VI potrzebne zezwolenie, ustanowiła dnia 23 grudnia 1976 roku w uczelni krakowskiej Papieski Wydział Filozoficzny (por. Decr. nr 645/76/13).

4. Ponieważ od roku 1962, a zwłaszcza później, jako Arcybiskup krakowski – pełniąc funkcję Wielkiego Kanclerza – byliśmy ściślej związani z wszelką aktywnością tej uczelni, podzielamy całkowicie zdanie, które w imieniu Kościoła krakowskiego przedłożył nam następca nasz na owej arcybiskupiej stolicy, Franciszek kardynał Macharski, że mianowicie w tych okolicznościach i zgodnie z potrzebami naszych czasów należy utworzyć Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie, obejmującą trzy wydziały: teologiczny, filozoficzny i historyczny.

Wewnętrzny rozwój uczelni w ostatnim czasie ku temu zdążył, jak to powiedzieliśmy sami, odwiedzając Polskę, na spotkaniu z Radą tegoż Wydziału w dniu 9 czerwca 1979 roku (por. AAS 71, 1979, s. 859–861).

5. Mając przeto na uwadze przyszły rozwój uczelni, jaki nam przedstawiono i przychylając się bardzo chętnie do prośby przedłożonej nam w dniu 29 lipca 1981 roku przez tegoż Franciszka kardynała Macharskiego, ustanawiamy na zawsze i erygujemy mocą tego pisma i powagą naszą apostolską PAPIESKĄ AKADEMIEŃ TEOLOGICZNAŃ W KRAKOWIE, przyznając jej prawa, honory, przywileje i obowiązki, jakie w całym katolickim świecie przysługują tego rodzaju uczelniom i powierzamy ją opiece wymienionej archidiecezji.

Akademia, składająca się obecnie z trzech wydziałów kościelnych: świętej teologii, filozofii i historii Kościoła, winna rządzić się prawami akademickimi Kościoła, szczególnie Konstytucją Apostolską „Sapientia Christiana”, ogłoszoną przez nas w dniu 15 kwietnia 1979 roku (por. AAS 71, 1979, s. 469–521) oraz swoim własnym statutem i innymi prawowitymi zarządzeniami. Fakultety te niech tak ułożą programy studiów, aby przy końcu ustanowionych cykli udzielano kanonicznych stopni akademickich: bakalaureatu, względnie magisterium, licencjatu, doktoratu, a nadto doktoratu „habilitacji”, które to stopnie należy nazywać odpowiednio wedle lokalnej terminologii, stosowanej w uniwersytetach.

6. Ponadto Arcybiskupa krakowskiego, Ordynariusza miejsca w danym czasie – obecnie wymienionego wyżej Franciszka kardynała Macharskiego – ustanawiamy Wielkim Kanclerzem tejże Akademii. Jego zadaniem będzie reprezentowanie Stolicy Apostolskiej wobec Akademii, a jednocześnie Akademii wobec Stolicy Apostolskiej. Ma on też „troszczyć się o jej (Akademii) zachowanie i rozwój, popierając łączność z Kościołem, zarówno partykularnym, jak i powszechnym” (Sap. Chr., art. 12).

7. Polecamy tę uczelnię Opatrzności Bożej i Maryi, Stolicy Mądrości. Wyrażamy nadzieję, że – podobnie jak Wydział Teologiczny, założony przed sześciu prawie wiekami dzięki troskliwym staraniom Błogosławionej Królowej Jadwigi – uzyska ona słuszne prawo obywatelstwa wśród instytucji o charakterze uniwersyteckim miasta Krakowa i Polski oraz że pracować będzie nad postępowaniem kultury Narodu polskiego i właściwego Kościołowi posłannictwa chrześcijańskiego.

Nakazujemy, aby wszystko to, co tym pismem postanawiamy, było prawomocne i wiernie przestrzegane przez wszystkich, których dotyczy, wbrew jakimkolwiek innym decyzjom.

Dane w Rzymie, u św. Piotra, w dniu 8 grudnia, w uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, w roku 1981, czwartym naszego pontyfikatu.

(–) *Jan Paweł II, papież*

2. *List dziękczynny Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie do Papieża Jana Pawła II.*

Kraków, 1982 r.

OJCZE ŚWIĘTY!

Z ogromną radością Rada Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie przyjęła oczekiwaną od dawna wiadomość o decyzji wyrażonej w *motu proprio* „Beata Hedvigis” z dnia 8 grudnia 1981 roku, przekształcającej dotychczasową naszą uczelnię w Papieską Akademię Teologiczną z trzema wydziałami: teologii, filozofii i historii Kościoła. Ta decyzja jest ukoronowaniem starań i zabiegów podejmowanych od lat przez Ciebie, Ojcze Święty, jeszcze jako Metropolitę krakowskiego, a zarazem Wielkiego Kanclerza Papieskiego Wydziału Teologicznego, a potem już jako Następcę Świętego Piotra w Rzymie.

Podczas Twego pobytu w Krakowie z okazji 900. jubileuszu śmierci świętego Stanisława, biskupa i męczennika, w mowie wypowiedzianej dnia 9 czerwca 1979 roku do Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego padły, Ojcze Święty, z Twoich ust takie słowa: „Moim własnym, dawniejszym zamierzeniem w pełni odpowiada wyodrębnienie specjalizacji w dziedzinie historii Kościoła, podobnie jak specjalizacji filozoficznej w formie trzeciego Wydziału w obrębie uczelni krakowskiej. Proszę o kontynuowanie działalności w tym kierunku [...]. Z tego, co powiedziałem, wynika, że rzeczywistością jest Papieski Wydział Teologiczny, a prócz tego – jest projekt, który w nim tkwi. Reszta zależy w znacznej mierze od tego, w jaki sposób uczelnia sama, Kościół krakowski, jego widzialna Głowa, będą ten projekt rozwijać i realizować. Ufam, że pod opieką tak potężnych patronów sprawa ta pójdzie dobrze”

Dzisiaj pełni wdzięczności możemy powtórzyć: dzięki opiece tak potężnych Patronów, jak Matka Jezusa, Niepokalanie Poczęta Bogurodzica Dziewica oraz Błogosławiona Królowa Jadwiga, zamysł projektu stał się faktem dokonany. Jego historyczne znaczenie ocenią następne pokolenia, gdy poddadzą pod swój osąd spuściznę przekazaną im przez ludzi,

w których ręce została złożona ta inicjatywa. Choć więc ogrom zadań stojących przed nami wszystkimi jest wielki i domagać się będzie niezłomnej nadziei i odwagi w podejmowaniu konkretnych działań, pragniemy zapewnić o naszej gotowości do podjęcia zleconej nam misji. Obejmuje ona ukształtowanie właściwego profilu Akademii, wynikającego z jej zadań. Są nimi wprowadzanie do uczestnictwa w kolegalnej wspólnocie oraz odpowiedzialność za prowadzenie badań i dydaktykę. Domagać się to będzie stałego podnoszenia kwalifikacji kadry profesorskiej oraz zabezpieczenia niezbędnej bazy materialnej, stojącej dziś w punkcie wyjścia.

Wiemy również, że odpowiedzialność nasza musi się powiększyć o świadomość, że przekraczamy progi Akademii w szczególnym momencie dziejów powszechnych i narodowych. Bardziej niż kiedykolwiek naszym zadaniem będzie zgłębianie problemów dręczących ludzi u schyłku XX wieku i na początku trzeciego tysiąclecia – i dawanie na nie odpowiedzi. Jako Akademia Papieska, a więc uczelnia kościelna, wierna nauce objawionej i wyrażonej w magisterium Kościoła, mamy głosić niespokojnemu światu orędzie Dobrej Nowiny, owocujące w świadectwie rzetelnej wiedzy, opartej na wierze, nadziei i miłości. To nasze świadectwo ma budzić prawdziwą wolność i odwagę w podejmowaniu konkretnych działań, aby dzieło stworzenia mogło być doskonałe w wielorakich przejawach kultury, a w ludziach rozeznawany Pan Zmartwychwstały. Nasze świadectwo ma się przeciwstawiać fatalizacji przyszłości, zagrożeniu bezcelowością i pozornemu bezsensowi dziejów, stając się przez to głosem wołającym o społeczną sprawiedliwość. To ono wciąż ma wypełniać naczelną misję Dobrego Pasterza w dzisiejszym świecie, posługując się największą bronią – moralną mocą kultury miłości.

Tak ostra świadomość odpowiedzialności za Twoje, Ojczyźnie, dzieło, które nam zlecasz we władarstwo, onieśmiela nas i napawa lękiem. Ale w pokorze prawdy pamiętamy także bardzo wyraziście o naszym dziedzictwie, naszym głęboko w historii zakorzenionym dorobku. Służyliśmy wiernie Chrystusowi, ludziom naszej ziemi ojczystej i kulturze naszego narodu, a także nieraz wchodziliśmy na arenę międzynarodową. Litania nazwisk znakomitych humanistów, uczonych, teologów, filozofów, historyków, powiększana w każdym stuleciu od 600 lat aż do ostatniej chwili, wciąż wzrasta. A nasza lokalna tradycja uniwersytecka, wyrastająca z ducha Ewangelii i tolerancji Polski Jagiellonów, i jak potężna rzeka porywająca w swój nurt wszystko, co najlepsze, oczyszczana w tyglu tyłu cierpień i doświadczeń, znająca w praktyce wartość cierpliwego dialogu, umiejętnie wiążąca ortodoksję z ortopraksją, z właściwą sobie wnikliwością i wrażliwością staje i dziś w sercu kulturalnego dra-

matu współczesnego człowieka. Ma wiele do powiedzenia ludziom nieustannie zagrożonym wojną na temat największego paradoksu i problemu naszej epoki – sposobu urzeczywistnienia tęsknoty za pokojem. Wołając o kształt dla jutra w duchu Chrystusa, może wiele uczynić dla kulturowych struktur przyszłości. Dzięki wielkiemu autorytetowi moralnemu i kapitałowi naukowemu ma do dyspozycji ważne atuty o swoistej mocy.

Zapewniając Waszą Świątobliwość o trwałej wierności Stolicy Apostolskiej, Jego Osobie, dla nas tak umiłowanej, i wielowiekowej tradycji, którą świadomie niesiemy w nas, prosimy bardzo o dalszą troskę nad nowo erygowaną Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie w duchu wielkich Poprzedników i Mecenasów naszej *Almae Matris* – Urbana V, Bonifacego IX i Pawła VI.

Z pokorną prośbą o błogosławieństwo na nowy etap drogi i służby

[następują podpisy członków Rady Wydziału]

II

TEKSTY DOKUMENTUJĄCE POCZĄTKOWY OKRES DZIAŁALNOŚCI PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLÓGICZNEJ W KRAKOWIE

1. *Wyciąg z protokołu nr 167 posiedzenia Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie w dniu 11 czerwca 1982 r., informujący o wynikach wyborów władz nowej uczelni.*

PROTOKÓŁ NR 167

[...] Posiedzeniu przewodniczył ks. dziekan Marian Jaworski. Obrady, jako nadzwyczajne, otworzył Wielki Kanclerz Wydziału ks. kard. Franciszek Macharski, zapowiadając cel spotkania, którym jest wybór nowych władz Papieskiej Akademii Teologicznej. Ksiądz Dziekan [...] odczytał przepisy Statutu uczelni (p. 17 i 43) dotyczące wyboru dziekanów i prodziekanów oraz senatu, rektora i prorektora. Dokonał również podziału dotychczasowej Rady na trzy nowo powstałe Wydziały.

W dyskusji nad sposobem przeprowadzenia wyborów głos zabrali:

Ks. doc. A. Kubiś mówił o formie wyborów i ilości wymaganych głosów oraz wyrażeniu zgody lub rezygnacji z wyboru przez kandydata jeszcze przed głosowaniem.

Ks. dziekan M. Jaworski wyjaśnił, że do wyboru należy uzyskać 2/3 głosów *plus* jeden. Jeśli kandydat nie uzyska przepisanej ilości głosów w pierwszym i drugim głosowaniu, to w trzecim decyduje zwykła większość. Poinformował też, że Rady Wydziałów wybierają dziekana, prodziekana i przedstawiciela do senatu. Opowiedział się również za uprzednim pytaniem kandydata, czy gotów jest przyjąć kandydaturę.

Ks. doc. K. Hola, biorąc pod uwagę kłopotliwą sytuację, w jakiej znajduje się kandydat pytany o wyrażenie swej zgody, zaproponował przesunięcie tej procedury po przeprowadzonym głosowaniu.

Poszczególne Rady Wydziałów przeszły następnie do oddzielnych pomieszczeń celem przeprowadzenia wyborów. Posiedzeniom ich przewodniczyli: Wydziału Teologicznego – o. prof. Augustyn Jankowski OSB; Wydziału Filozoficznego – ks. prof. Józef Tischner, Wydziału Historycznego – pani prof. Janina Bieniarzówna.

Wyniki wyborów:

Wydział Teologiczny:

dziekan – ks. prof. zw. dr hab. Stanisław Grzybek

prodziekan – ks. doc. dr hab. Jerzy Chmiel*

delegat do Senatu – ks. doc. dr hab. Tadeusz Pieronek

Wydział Filozoficzny:

dziekan – ks. prof. nadzw. dr hab. Józef Tischner

prodziekan – ks. doc. dr hab. Józef Życiński

delegat do Senatu – ks. prof. nadzw. dr hab. Aleksander Usowicz

Wydział Historii Kościoła:

dziekan – prof. nadzw. dr hab. Janina Bieniarzówna

prodziekan – ks. doc. dr hab. Jan Kracik

delegat do Senatu – ks. doc. dr hab. Jerzy Wolny

Po ogłoszeniu wyników wyborów Senat Akademii zebrał się na posiedzeniu zamkniętym celem wybrania rektora i prorektora uczelni. W tajnym głosowaniu rektorem Akademii został wybrany ks. prof. zw. dr hab. Marian Jaworski (w pierwszym głosowaniu), prorektorem – ks. doc. dr hab. Adam Kubiś (w drugim głosowaniu). Wyniki wyborów do najwyższych władz uczelni podał do wiadomości ks. prof. J. Tischner [...].

Ks. rektor M. Jaworski zaproponował również, aby na sekretarza rektora i Senatu Akademii powołano ks. lic. Tadeusza Matrasy, dotychczasowego sekretarza Rady Wydziału Teologicznego. Wniosek został przyjęty.

* Ks. doc. Jerzy Chmiel został wybrany prodziekanem na posiedzeniu Rady Wydziału Teologicznego PAT w dniu 21 IX 1982.

2. Pismo rektora PAT ks. prof. dra M. Jaworskiego, przesyłającego instytucjom naukowym Krakowa oraz do Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Akademii Teologicznej w Warszawie List apostolski „Beata Hedvigis”, ustanawiający Akademię Teologiczną w Krakowie, oraz odpowiedzi adresatów na powyższe pismo.

PAPIESKA AKADEMIA TEOLOGICZNA

Kraków, dnia 30 VI 1982 r.

Jako rektor Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie pragnę przekazać tekst *motu proprio* „Beata Hedvigis” Papieża Jana Pawła II, którym ustanawia on z dniem 8 XII 1981 r. tę uczelnię. Czynię to w nadziei, że – jak to stwierdza Ojciec Święty w tymże *motu proprio* – „uzyska ona słuszne prawo obywatelstwa wśród Instytucji o charakterze uniwersyteckim miasta Krakowa i Polski” celem „postępu kultury Narodu polskiego i właściwego Kościołowi posłannictwa chrześcijańskiego”

Proszę przyjąć wyrazy należnego szacunku

(–) Ks. Marian Jaworski
Rektor

AKADEMIA TEOLOGII KATOLICKIEJ
01-635 Warszawa, ul. Dewajtis 3

Warszawa, dnia 1 VII 1982 r.

JEGO MAGNIFICENCJA
Ksiądz Prof. dr MARIAN JAWORSKI
REKTOR PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ
w Krakowie

Magnificencjo,

otrzymałem dziś pismo powiadamiające o wyborach dokonanych 11 VII br. w Papieskiej Akademii Teologicznej. Wiadomość o wyborze Księdza Profesora na Rektora sprawiła mi dużą radość. Śpieszę złożyć gratulacje i życzenia, by praca uczelni pod kierownictwem Księdza przyniosła bogate i trwałe owoce naukowe, wychowawcze i dydaktyczne.

Z wyrazami dużego szacunku

(–) Ks. prof. dr hab. Remigiusz Sobański
Rektor

UNIwersytet Jagielloński
REKTOR

Kraków, dnia 6 lipca 1982 r.

Wielce Szanowny Księżu Rektorze,

uprzejmie dziękuję za przekazanie mi tekstu *motu proprio* „Beata Hedvigis” Papieża Jana Pawła II. Będę się starał dopomóc w uzyskaniu przez Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie „słusznego prawa obywatelskiego wśród Instytucji o charakterze uniwersyteckim miasta Krakowa”. W moim głębokim przekonaniu tego rodzaju uczelnia jest jak najbardziej potrzebna dla środowiska krakowskiego i pozwoli ona znacznie poszerzyć tradycyjne nurty nauki i nauczania w naszym mieście.

Uniwersytet Jagielloński będzie traktował Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie jako uczelnię najsilniej z sobą związaną i w nim mającą swoje źródła. Spodziewamy się więc, że ta więź pozwoli na bliskie współdziałanie obu naszych uczelni.

Jednocześnie pragnąłbym przekazać Księdzu Profesorowi, jako pierwszemu Rektorowi Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, serdeczne gratulacje i życzenia, by nadał Swej uczelni kierunek, który przyczyni się do wzbogacenia całej kultury narodu polskiego.

Łączę wyrazy prawdziwego szacunku

(–) *Prof. dr Józef Gierowski*

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI

Lublin, dnia 8 lipca 1982 r.

Eminencjo,
Najdostojniejszy Księżu Kardynale*,

uprzejmie zawiadamiam, że na posiedzeniu w dniu 25 czerwca 1982 r. Senat przyjął z zadowoleniem pismo Waszej Eminencji zawiadamiające o refundacji i reorganizacji Katolickiej uczelni w Krakowie i życzy Papieskiej Akademii Teologicznej pomyślnego rozwoju dla dobra Kościoła i kultury polskiej, zapewniając jednocześnie o gotowości do życzliwej współpracy.

Dołączam również od siebie wyrazy radości z tego faktu. Niech Bóg błogosławi nowemu (a przecież tak dawnemu) ośrodkowi chrześcijańskiej myśli w Polsce.

Łączę wyrazy najgłębszej czci i oddania

(–) *Ks. Rektor A. Krąpiec OP*

* Adresatem listu był kard. Franciszek Macharski, wielki kanclerz Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

AKADEMIĄ EKONOMICZNA W KRAKOWIE

Kraków, dnia 9 lipca 1982 r.

JEGO MAGNIFICENCJA
REKTOR PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ
Ks. prof. dr hab. MARIAN JAWORSKI

ul. Podzamcze 8
31-003 Kraków

Przewielebny Księżu Rektorze,

z głębokim zadowoleniem odebrałem wiadomość o powołaniu Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. W imieniu władz uczelni oraz grona profesorskiego pragnę złożyć z tej okazji na ręce Ks. Rektora serdeczne gratulacje, a także życzyć pomyślnego rozwoju Akademii w służbie wiary, nauki i Narodu polskiego.

Osobiście serdecznie gratuluję Księdzu Rektorowi zaszczytnego powołania na tak odpowiedzialne i niełatwe stanowisko.

Pozwalam sobie ten list skreślić w zastępstwie Profesora Jana Małeckiego, Rektora Akademii Ekonomicznej, który wyjechał z Krakowa na dłuższy okres czasu.

Proszę przyjąć wyrazy prawdziwego szacunku

(–) *Prof. dr hab. Aleksander Zeliaś*

POLSKA AKADEMIA NAUK
ODDZIAŁ W KRAKOWIE

Kraków, dnia 15 VII 1982 r.

JEGO MAGNIFICENCJA

Ks. Prof. dr MARIAN JAWORSKI

REKTOR PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ

w Krakowie

Wielce Szanowny Księżu Rektorze,

dziękując uprzejmie za list z dnia 30. 06. 1982 r., pragnę na wstępie przeprosić za opóźnienie odpowiedzi, co wynikało z faktu mojego służbowego pobytu we Francji.

Śpieszę uprzejmie poinformować, że Prezydium Oddziału z satysfakcją przyjęło wiadomość o powstaniu w Krakowie Papieskiej Akademii Teologicznej, kolejnej wyższej uczelni w naszym mieście. Wyrażamy głęboką nadzieję, że znajdą się właściwe formy współpracy Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, kontynuującego piękne tradycje Akademii Umiejętności oraz Polskiej Akademii Umiejętności, i sądzę, że byłoby celowe – jeżeli Jego Magnificencja uzna to za stosowne – omówienie form tej współpracy, która szczególnie objawiać się może w licznych działających w naszym Oddziale Komisjach Naukowych, szczególnie tych, które mają profil nauk społeczno-humanistycznych.

Proszę przyjąć wyrazy głębokiego szacunku

(–) *Prof. dr Jerzy Litwiniszyn*
Wiceprezes PAN

INSTYTUT FIZYKI JĄDROWEJ
30-055 Kraków, ul. Kawiorów 26 A

Kraków, dnia 19 lipca 1982 r.

JEGO MAGNIFICENCJA

REKTOR PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ

w Krakowie

Ks. Prof. dr hab. MARIAN JAWORSKI

Pozwalam sobie złożyć gratulacje w związku z wyborem J.M. Księdza Profesora Rektorem Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

Zdaję sobie sprawę z ważności funkcji J. M. Księdza Rektora dla dobra Nauki i Kultury, tak głęboko związanych w naszym Narodzie z Wiarą. Jest to szczególnie ważne w okresie intensywnego dialogu „Nauka a religia”, o czym przed kilku tygodniami wspaniale mówił nasz Ojciec Święty Jan Paweł II w wielkim międzynarodowym ośrodku badań nuklearnych w Genewie. W przyjęciu Ojca Świętego brali udział polscy fizycy pracujący w tym ośrodku.

Życzę Jego Magnificencji powodzenia w pracy, a obserwując rozwój nauk filozoficznych w powiązaniu z naukami teologicznymi w Krakowie, można mieć pełną nadzieję powodzenia. Wysoki poziom tych nauk w naszym Narodzie jest warunkiem koniecznym samoistnej egzystencji tego Narodu.

Kończę staropolskim – Boże, prowadź!

Z wysokim poważaniem

(–) *Marian Mięslowicz*

PS. Pismo jest oczywiście bardzo opóźnione. Kilka dni temu (poza Krakowem) otrzymałem odnośny numer „Tygodnika [Powszechnego]” i te informacje. Proszę mi darować.

REKTOR
AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH
w Krakowie

Kraków, dnia 20 VII 1982 r.

JEGO MAGNIFICENCJA
Ks. Prof. dr MARIAN JAWORSKI
REKTOR PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ
w Krakowie

Wielce Czcigodny Księżu Rektorze!

Otrzymawszy zaszczytne pismo Księdza Rektora wraz z tekstem *motu proprio* „Beata Hedvigis” Papieża Jana Pawła II, powiadamiające o utworzeniu w Krakowie Papieskiej Akademii Teologicznej, składam w imieniu

Akademii Sztuk Pięknych gratulacje i gorące życzenia najpomyślniejszego rozwoju nowo powołanej uczelni. W swym szczytnym posłannictwie Papieska Akademia Teologiczna nawiązuje do świetnych tradycji studiów teologicznych w Uniwersytecie Jagiellońskim, stając się ich najlepszą kontynuatorką.

Pragnę wyrazić szczerą nadzieję, że nadchodzący rok akademicki będzie pomyślny dla nawiązania bliskich kontaktów i owocnej współpracy obu naszych uczelni dla dobra polskiej nauki i kultury.

Łączę wyrazy najgłębszego szacunku

(-) *Prof. Włodzimierz Kunz*
Rektor

REKTOR
AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO
IM. BRONISŁAWA CZECHA
w Krakowie

Kraków, dnia 13 IX 1982 r.

JEGO MAGNIFICENCJA REKTOR
PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ
w Krakowie
Ks. prof. MARIAN JAWORSKI

Dziękując za przesłany mi tekst *motu proprio* „Beata Hedvigis” Jana Pawła II, ustanawiającego Papieską Akademię Teologiczną w naszym Mieście, pragnę na ręce Księdza Rektora przesłać serdeczne życzenia pomyślnego rozwoju uczelni, która, zgodnie z wolą następcy Św. Piotra, uzyskała już sobie przynależne jej prawo obywatelstwa i pełną akceptację środowiska wyższych szkół naszego kraju.

Uprzejmie proszę o przekazanie gronu pedagogów i słuchaczy Akademii naszych gorących życzeń z okazji zbliżającej się inauguracji Roku Akademickiego 1982/83.

(-) *Doc. dr hab. Adam Klimek*
Rektor

3. *Przemówienia wygłoszone w Watykanie w dniu 10 X 1982 r. podczas audiencji udzielonej przez Papieża Jana Pawła II oficjalnej delegacji Papieskiej Akademii Teologicznej z Krakowa w składzie: ks. prof. dr hab. Marian Jaworski – rektor PAT, ks. doc. dr hab. Adam Kubiś – prorektor PAT, ks. prof. dr hab. Stanisław Grzybek – dziekan Wydziału Teologicznego, ks. doc. dr hab. Józef Życiński – prodziekan Wydziału Filozoficznego, ks. Tadeusz Matras – sekretarz PAT, ks. prof. dr hab. Ignacy Różycki, ks. doc. dr hab. Tadeusz Pieronek.*

PRZEMÓWIENIE REKTORA PAT
KSIĘDZA PROFESORA MARIANA JAWORSKIEGO

Wasza Świątobliwość,
Umiłowany Ojciec Święty!

Stajemy przed Tobą, przedstawiciele Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, aby w ślad za listem z dnia 25 marca br., przesłanym na Twoje ręce, złożyć Ci dzisiaj osobiście nasze wyrazy najgłębszej czci, szczególnej wdzięczności i podziękowania za ten wielki dar–zadanie, jakim jest powołanie przez Ciebie Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Akt ten, o historycznym znaczeniu, stanowi drugą podstawową datę w dziejach naszej uczelni. Pierwszą datę stanowił akt erekcyjny Wydziału Teologicznego w Krakowie, wydany przez Twego Poprzednika Bonifacego IX w roku 1397.

Motu proprio „Beata Hedvigis”, wydane przez Ciebie w dniu 8 grudnia 1981 r., w święto Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, przekształcające tenże Wydział Teologiczny w Papieską Akademię Teologiczną z trzema Wydziałami: Teologicznym, Filozoficznym i Historii Kościoła, znaczy nowy etap rozwoju tego dziedzictwa, o które zabiegała i które nam przekazała błogosławiona królowa Jadwiga i jej mąż, król Władysław Jagiełło.

Akt ten stanowi ukoronowanie Twej troski o to dziedzictwo, które podjąłeś jako Arcypasterz na stolicy biskupiej świętego Stanisława Męczennika. W swym przemówieniu do Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie, w dniu 9 czerwca 1979 r., sam wyznałeś: „Wszystkim znane są dobrze moje starania z okresu, kiedy byłem metropolitą krakowskim, o przyznanie należytych praw tej uczelni, która z pewnością zasłużyła na to, aby jej charakter akademicki był w pełni respektowany – i to stosownie do potrzeb obecnych, które różnią się swym charakterem i zakresem od potrzeb dawniejszych – choćby z tego okresu, kiedy krakowski Wydział Teologiczny należał jeszcze do organizmu uczelni Jagiellońskiej” Starania te dotyczyły także wyodrębnienia spe-

cialności naukowej – filozofii – z możliwością nadawania stopni akademickich w tej dziedzinie. Zapowiedziałeś również wtedy, Ojciec Święty, potrzebę wdrożenia specjalizacji w dziedzinie historii Kościoła.

Przez Twoje *motu proprio* położyłeś fundamenty prawne i stworzyłeś ramy, dzięki którym uczelnia ta może podjąć działalność odpowiadającą potrzebom czasów obecnych i warunkom, które one niosą ze sobą. Dziękujemy za to całym sercem. Równocześnie przynosimy Tobie, Ojciec Święty, wyrazy szczerzej radości i uznania za ten akt od wielu środowisk naukowych, zwłaszcza z Krakowa, które dały temu wyraz w listach do władz uczelnianych nowo utworzonej Akademii. Prosimy o umocnienie błogosławieństwem prac, które już rozpoczęliśmy.

W ubiegłym roku akademickim poczyniliśmy potrzebne kroki organizacyjne, by w tym roku akademickim 1982/83 bez zwłoki rozpocząć działalność naukowo-dydaktyczną w ramach nowej struktury uczelnianej. Od 1 października br. czynne więc są trzy wydziały. 17 października będzie miała miejsce u grobu świętego Jana z Kęt w kościele św. Anny uroczysta inauguracja nowego roku akademickiego na naszej uczelni – już jako Papieskiej Akademii Teologicznej.

Nie jest dla nikogo tajemnicą, że rozpoczynamy powierzone dzieło zdani na środki ubogie. Ale patrzymy w duchu wiary. To dzięki tym środkom i w oparciu o nie wyrastają trwałe pomniki kultury, które zdolne są przetrwać próby czasu. Nasuwa się jeszcze jedna analogia – może zbyt śmiała – ale proszę pozwolić, że ją wypowiem. Rozpoczynamy nowy nasz sposób istnienia w okresie, który nie przypomina nam jagiellońskiej troski o Wydział Teologiczny; także nie czasy św. Augustyna czy wiek świętych Tomasza, Bonawentury, ale raczej okres pierwszych wieków Kościoła – czasy świętych Justyna, Ireneusza – trudne, ale na swój sposób owocne. Jeśli tak jest, jeśli tak daje Pan wieków, to i zadaniom tego okresu – za łaską Bożą – chcemy wyjść naprzeciw.

Do tej prośby o błogosławieństwo dołączamy jeszcze drugą prośbę, nie mniej usilną. Wszyscy, cały Kościół w Polsce, oczekujemy Twego przyjazdu, Ojciec Święty, do Ojczyzny: do Częstochowy, do Krakowa. Modlimy się, by Bóg spełnił pragnienia Twego serca, byś mógł stanąć przed Panią Jasnogórską i Jej Synem w jubileuszowym roku 600-lecia pobytu Cudownego Obrazu na Jasnej Górze, stolicy Jej duchowego królowania nad naszym narodem. Prosimy Cię, byś przyjeżdżając do Ojczyzny, nawiedził już nie tylko, jak w roku 1979, swoją umiłowaną *Alma Mater*, ale i swoje umiłowane dziecko, bowiem ambicję bycia nim niesie ze sobą powołana przez Ciebie uczelnia!

PRZEMÓWIENIE
PAPIEŻA JANA PAWŁA II

Księżę Rektorze, Księża Profesorowie!

Pragnę dać wyraz mojej radości z waszych odwiedzin. Dziękuję za tę delegację, dziękuję za słowa wypowiedziane w tej chwili przez Księdza Rektora. Od siebie pragnę tylko to powiedzieć, że akt, do którego mogłem się przyczynić na Stolicy św. Piotra, był wyrazem mojego przekonania i potrzebą mojego serca.

Jestem zawsze bardzo głęboko związany z moją krakowską *Alma Mater*. Żyję, żyłem zawsze wielkimi tradycjami Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Jagiellońskim. Byłem i jestem przekonany o szczególnych zadaniach środowiska krakowskiego w stosunku do kultury polskiej, a bezpośrednio w stosunku do nauki teologicznej. I stąd te dwie potrzeby – potrzeba czasu i potrzeba serca – nakazały mi postąpić tak, jak postąpiłem, i powołać w Krakowie Papieską Akademię Teologiczną.

Czego przy dzisiejszym spotkaniu pragnę życzyć? Ksiądz Rektor wspomniał pierwszą wielką historyczną datę, związaną z pamięcią błogosławionej Królowej Jadwigi i Władysława Jagiełły: rok 1397. Od tej daty minęło prawie że sześć wieków i w ciągu tych sześciu wieków krakowska uczelnia teologiczna wytrwale spełniała swoje zadania. Pisała swoją wielką historię, czasem trudną, ale zawsze prawdziwą, prawdziwą – to znaczy zespoloną z prawdą, której uczelnia służy, i zespoloną z narodem, któremu służy w Kościele. Otóż mając przed oczyma te prawie 600 lat, które minęły od tamtej daty, życzę, ażeby ta nowa, niedawna data, 8 grudnia 1981, miała podobne konsekwencje, przyniosła podobne owoce. Stajemy tutaj wobec przyszłości, która jest w ręku Boga.

Ale niech mi wolno będzie zwrócić uwagę na dwie okoliczności: dzień sygnowania *motu proprio* o Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie – 8 grudnia – jest dniem Niepokalanej; dzień dzisiejszy, w którym się spotykamy, jest dniem kanonizacji św. Maksymiliana Kolbego, rycerza Niepokalanej. Stąd też moje życzenia umieszczam pod patronatem Niepokalanej i św. Maksymiliana. Niech Akademia służy Kościołowi i w Kościele Ojczyźnie. Te moje życzenia proszę przekazać wszystkim kolegom w Akademii, we wszystkich trzech Wydziałach, wszystkim studentom, całej społeczności katolickiej Krakowa i Polski.

4. *Teksty wygłoszone w dniu 17 października 1982 r. w kolegiacie św. Anny w Krakowie, podczas pierwszej inauguracji roku akademickiego 1982/83 w Papieskiej Akademii Teologicznej.*

TELEGRAM OJCA ŚWIĘTEGO

Czcigodny Księżę Kardynale!

W dniu 17 października teologiczne środowisko Archidiecezji Krakowskiej zgromadzi się, uświęconym wiekami zwyczajem, wokół relikwii świętego Jana z Kęt, profesora Krakowskiej Wszechnicy, na uroczystej inauguracji nowego roku akademickiego 1982/83. Ta tradycyjna uroczystość będzie miała w tym roku szczególny charakter, gdyż dotychczasowy Papieski Fakultet Teologiczny, będący kontynuacją Wydziału Teologicznego przy Uniwersytecie Jagiellońskim, został podniesiony w ubiegłym roku do rangi Akademii, obejmującej swoim zakresem Wydział Teologiczny, Filozoficzny i Historyczny. Jest to nie tylko zmiana nazwy, ale stworzenie nowych warunków, możliwości i zadań dla bogatego środowiska krakowskiego i rozwijanie poszczególnych dyscyplin, tak aby – jak naucza Sobór – można było osiągnąć coraz to głębsze zrozumienie Objawienia, aby pewniej ujawniło się dziedzictwo mądrości chrześcijańskiej, przekazane przez przodków, i by studenci byli przygotowani zarówno do posługi kapłańskiej, jak i do uczenia w zakładach wyższych studiów kościelnych czy też do samodzielnego rozwijania nauk, lub do podjęcia bardziej uciążliwych zadań apostołatu intelektualnego (por. DWCH 10).

Powołanie Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie jest w pewnym sensie spłaceniem długu naszych czasów wobec wielkiej w tym względzie przeszłości Krakowa i kontynuacją pokaźnego dorobku i wkładu tego środowiska do nauki w Polsce i na całym świecie, ale jest także widomym uznaniem dla jego dotychczasowej pracy i działalności prowadzonej w niełatwych przeciw warunkach, a także wyrazem opieki i troski Papieża i Stolicy Apostolskiej o wszechstronny rozwój nauki, zwłaszcza w tym wypadku teologii oraz dyscyplin, które umożliwiają pogłębienie chrześcijańskiej wizji Boga, człowieka i świata w nadprzyrodzonym nurcie rozwijającej się na każdym etapie dziejów historii zbawienia.

Łączę się więc bardzo serdecznie ze wszystkimi uczestnikami tej październikowej uroczystości w kościele św. Anny w Krakowie. Głęboko noszę w sercu to wszystko, co dziś inaugurujecie, a co stanie się przedmiotem Waszej pracy i modlitwy w nowym roku akademickim.

Przesyłam na ręce Księdza Kardynała Metropolity Krakowskiego, Wielkiego Kanclerza, gorące życzenia, aby nowa Akademia mogła z Bożą pomocą wypełniać swoje zadania na miarę naszych czasów, tak jak tego oczekuje od niej Bóg i Kościół. Pozdrawiam serdecznie Księdza Rektora, Pracowników nauki, Grono profesorskie, Studentów i Studentki oraz wszystkich pracowników Akademii. Szczególne słowo zachęty i serdeczne życzenia kieruję do licznych alumnów pierwszego roku teologii i wszystkich, którzy w tym roku podejmują po raz pierwszy pracę i naukę na wydziałach czy studiach przywydziałowych, by w pełni realizowali swoje powołanie i dobrze przygotowali się do szczególnej posługi Ludowi Bożemu poszczególnych diecezji.

Niech ta nowa uczelnia katolicka w Krakowie będzie dla wszystkich szkołą myślenia o Panu właściwie i szukania Go w prostocie serca (por. Mdr 1, 1). Za przyczyną Stolicy Mądrości i Matki Kościoła oraz polskich Patronów: Stanisława, Biskupa i Męczennika, Jana z Kęt, Błogosławionej Królowej Jadwigi, Świętego Maksymiliana Marii Kolbego, zawierzam Bogu, w roku Jasnogórskiego Jubileuszu, Waszą wielką pracę i jej wyniki, dziś i jutro Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie

Całej Akademii, wszystkim Pracownikom, Studentom, Osobom, którym leży na sercu jej dobro i rozwój, Uczestnikom inauguracyjnych uroczystości, Gościom, przekazuję moje serdeczne Błogosławieństwo Apostolskie*.

(–) *Jan Paweł II papież*

Watykan, dnia 17 października 1982 r.

* Telegram został odczytany przez kard. Franciszka Macharskiego podczas mszy św. zamiast homilii.

PRZEMÓWIENIE INAUGURACYJNE REKTORA PAT
KS. PROF. MARIANA JAWORSKIEGO

Jako Rektorowi Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, przypada mi dzisiaj zaszczyt powitania na inauguracji nowego roku akademickiego 1982/83 w naszej uczelni, po raz pierwszy w jej nowej strukturze jako Papieskiej Akademii Teologicznej, wszystkich naszych czcigodnych, drogich i miłych Gości, wszystkich jej uczestników.

Witam więc J. Em. księdza kardynała Franciszka Macharskiego, naszego Wielkiego Kanclerza.

Witam ich Ekscelencje księży biskupów: Stefana Barełę z Częstochowy, księży biskupów z Krakowa: Jana Pietraszkę, Stanisława Smoleńskiego i Albina Małysiaka.

Wyższych Przełożonych i Przełożone Zakonów.

Państwa Rektorów i Przedstawicieli wyższych uczelni Krakowa.

Księży Rektorów Wyższych Seminariów Duchownych – wśród nich Rektorów studiów związanych z nami umowami o współpracy naukowej.

Kierownictwo Międzyzakonnego Wyższego Instytutu Katechetycznego w Krakowie.

Przedstawicieli Kapituły i Kurii Metropolitalnej.

Przedstawicieli duchowieństwa świeckiego i zakonnego z Metropolii.

Studentów Papieskiej Akademii Teologicznej i delegacje studenckie innych zakładów teologicznych.

Witam wszystkich tu obecnych i wszystkim bardzo gorąco dziękuję za to, że tak licznie zaszczycili dzisiaj naszą wyjątkową, historyczną inaugurację.

Nie ma wśród nas śp. Księdza Profesora Kazimierza Kłósaka, niestrudzonego badacza prawdy chrześcijańskiej, który odszedł od nas 1 czerwca bieżącego roku. Niech Bóg napęlni go swym światłem i nagrodzi hojnie za cały trud profesorski.

W ubiegłym roku, podczas inauguracji, mówiąc o sytuacji Wydziału od wewnątrz, powiedziałem między innymi: „Wydział nasz jest u progu głębokiej przemiany swej struktury. Na przestrzeni ubiegłych lat – mimo trudności – stan faktyczny rozwoju Wydziału przekroczył poza formalne ramy, które wyznacza sama nazwa «wydział». Rozwinęła się specjalizacja filozoficzna, dla której forma instytutu jest za ciasna. Równocześnie istnieje zapotrzebowanie na badania historyczne w Krakowie, którym dał wyraz Ojciec Święty Jan Paweł II w swym przemówieniu do Rady Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie, w dniu 9 czerwca 1979 r. Wszystko to wymaga, by ten stan rzeczy znalazł swój formalny wyraz w charakterze i statutach uczelni, które zostały przedłożone Stolicy Apostolskiej do zatwierdzenia”

Jak już wiadomo, zapowiedziana przemiana stała się faktem. Stanowi ją *motu proprio* „Beata Hedvigis” Ojca Świętego Jana Pawła II z dnia 8 grudnia 1981 r. Przychylając się do prośby przedłożonej przez kard. Franciszka Macharskiego, Ojciec Święty mocą swojego pisma i powagą apostołską ustanowił PAPIESKĄ AKADEMIEŃ TEOLOGICZNĄ w Krakowie, przyznając jej prawa, honory, przywileje i obowiązki, jakie w „całym katolickim świecie przysługują tego rodzaju uczelniom”, i powierzył ją

opiece Archidiecezji Krakowskiej. Polecając zaś tę uczelnię Opatrzności Bożej i Maryi, Stolicy Mądrości, wyraził Ojciec Święty nadzieję, że „podobnie jak Wydział Teologiczny, założony przed sześciu prawie wiekami dzięki troskliwym staraniom błogosławionej królowej Jadwigi – uzyska ona słuszne prawa obywatelstwa wśród instytucji o charakterze uniwersyteckim miasta Krakowa i Polski oraz że pracować będzie nad postępem kultury Narodu polskiego i właściwego Kościołowi posłannictwa chrześcijańskiego”

Wdzięczni jesteśmy Ojcu Świętemu za ten akt historyczny w dziejach naszej uczelni, w dziejach uniwersyteckich miasta Krakowa, w dziejach Kościoła katolickiego w Polsce i jej kultury narodowej. Daliśmy temu wyraz w osobnym liście do Ojca Świętego z dnia 25 marca br. i podczas audiencji delegacji Papieskiej Akademii Teologicznej u Ojca Świętego, wieczorem, w dniu kanonizacji błogosławionego Maksymiliana Marii Kolbego, 10 października br. Chcemy na miarę naszych sił i możliwości podjąć to wszystko, co jako nadzieję nosi w sobie Ojciec Święty i czego oczekuje od nas społeczeństwo, Kościół.

Nasze zadanie zgłębiania depozytu wiary poprzez badania naukowe widzimy równocześnie jako swoiste dzielenie współpracy ze wszystkimi ośrodkami naukowymi w kraju – zwłaszcza w Krakowie – dla dobra kultury Narodu polskiego, tak jak to miało miejsce na przestrzeni dziejów Wydziału Teologicznego przy Uniwersytecie Jagiellońskim. Zmiany zaś, jakie dokonują się w umysłowości współczesnej w stosunku do wiary chrześcijańskiej, wskazują, że ta forma naszej obecności w świecie nauki i kultury jest przyjęta ze zrozumieniem i życzliwością.

Czego bowiem jesteśmy obecnie świadkami? Podkreśla się dzisiaj coraz bardziej nie tylko znaczenie wiary religijnej dla etosu w każdym jego wymiarze indywidualnym, społecznym, narodowym, lecz nade wszystko, że stanowi on nieodzowny fundament dla pełnego rozwoju życia duchowego człowieka, rozumianego jako poszukiwanie uniwersalnego wymiaru prawdy i dążenie do bezwarunkowego dobra. Doświadcza się na różne sposoby, że „Ateny” bez „Świętego Jeruzalem” zdążają wprost do technokracji, niosącej ze sobą anonimowość człowieka, zaturę bycia osobą, a więc najbardziej jego podstawową alienację. Wiara religijna wskazując wymiar człowieka metafizyczny, ukazując go jako osobę odniesioną do Boga-Osoby, ustanawiając go przez to w świecie absolutnych wartości, kładzie fundamenty prawdziwego bycia człowiekiem i tym samym dostarcza podstaw pełnego humanizmu. Wiara religijna wraz z refleksją teologiczną, wyznaczającą egzystencję człowieka jako istoty religijnej i rozumnej zarazem, okazuje się nam na nowo, jak dawniej, nie jako odrzucenie, rezygnacja z rozumu, ale przeciwnie – jako ta, która pozwala mu

wznieść się wyżej, tam gdzie sam siebie może uchwycić lepiej, pogłębić swoją tożsamość. Tego wymiaru człowieka chcemy być rzecznikami. A ponieważ ten wymiar kładzie się jako fundament pełnego, niezubożonego człowieczeństwa, chcemy w ten sposób przyczyniać się do dalszego rozwoju naszej kultury rodzimej. Chcemy służyć człowiekowi na polskiej ziemi w jego wymiarze przyrodzonym i nadprzyrodzonym. Chrystus bowiem, jak poucza Sobór Watykański II i Jan Paweł II, objawia w pełni człowieka człowiekowi.

Ta praca, to zadanie – jak widać – nie jest wchodzeniem na czyjeś podwórko, jest podjęciem na naszym odcinku właściwego Kościołowi posłannictwa chrześcijańskiego, które oddając cześć Bogu jest zawsze najgłębiej pojętą służbą człowiekowi. Aby te zadania realizować, będziemy nadal zabiegać o wysokie kwalifikacje grona profesorskiego przez zabezpieczenie należytego poziomu habilitacji i przewodów do tytułów naukowych; o kontynuowanie prac naukowo-dydaktycznych w duchu tradycji Wydziału Teologicznego, tak by wychodzili z Akademii ludzie światli, niosący pochodnie wiary, oświetlające najgłębsze zagadnienie człowieka; będziemy nadal kontynuowali zasady współpracy naukowej z innymi zakładami teologicznymi zgodnie z konstytucją *Sapientia Christiana*; będziemy zabiegali o kontakty naukowe z instytucjami naukowymi w Polsce i za granicą.

W oparciu o zasady przyjęte w ustawie o szkolnictwie wyższym będziemy wносить nasz wkład w ustalenie statusu prawnopublicznego wyższych uczelni kościelnych na drodze specjalnej umowy pomiędzy Kościołem a państwem, tak by nasza obecność w życiu naukowym kraju znalazła swój odpowiedni wyraz. Wraz z wszystkimi innymi uczelniami w kraju dzielimy szczególnie trudny jego okres. Bolesnie dają się odczuć braki koniecznych pomieszczeń na sale wykładowe, zakłady, seminaria naukowe. Rozpoczęliśmy starania o lokalizację gmachu Akademii. Za wszelką okazywaną nam w tym względzie życzliwą pomoc władz miejskich dziękujemy już teraz.

Obecnie jesteśmy zdani całkowicie na tak zwane środki ubogie. Nie upadamy jednak na duchu ani nie poddajemy się zwątpieniu, Przykładając ręce do pług, nie chcemy się oglądać wstecz. Czyż nie doświadczamy właśnie w próbach, w doświadczeniach coraz większych mocy moralnych i potęgi ducha? I czyż właśnie wtedy, jak gdyby w bólach rodzącej, nie powstają trwałe dzieła?

Ograniczone ramy czasu nakazują mi kończyć. Przed tym pragnę ponowić swoje wezwanie do naszych studentów, które skierowałem do nich 1 października br. Od waszego zrozumienia i oddania sprawie nowej uczelni, zwłaszcza przez rzetelne studia, będą w dużej mierze zależały jej

losy. To z was mają wychodzić ci, którzy podejmą służbę Bogu i ludziom przez światłe nauczanie w duchu wiary.

Zwracam się gorąco do wszystkich o dobrze pojętą troskę o spuściznę błogosławionej królowej Jadwigi, o powierzone nam dzieło–zadanie Jana Pawła II. Niech rodzi się ona z poczucia, że jest ta uczelnia naszym wspólnym dobrem, za które każdy z nas jest w jakiś sposób odpowiedzialny.

Niech Opatrzność Boża i Maryja, Stolica Mądrości, dopełnią zawiezenia Ojca Świętego. W tym duchu uważam rok akademicki 1982/83, pierwszy w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie za otwarty.

Quod bonum, felix, faustum, fortunatumque sit!

SPRAWOZDANIE PROREKTORA Z DZIAŁALNOŚCI PAPIESKIEGO WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO W KRAKOWIE

Relacja niniejsza odbiegać będzie koncepcyjnie i treściowo od sprawozdań składanych zwyczajowo przez uczelnie z okazji inauguracji nowego roku akademickiego. Na pierwszej inauguracji Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie zachodzi konieczność opisanie działalności dydaktyczno-naukowej nie tylko ostatniego roku akademickiego, ale całego kompleksu wydarzeń, które do tego aktu doprowadziły. W omawianym przypadku chodzi o Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie, którego egzystencja trwała od 1954 do 1982 r.

Papież Bonifacy IX swoją bullę erygującą Wydział Teologiczny na Uniwersytecie Krakowskim 11 I 1397 r. zakończył znamienym ostrzeżeniem: „Żadnemu człowiekowi nie wolno tej karty naszego rozporządzenia, postanowienia i nadania złamać, albo z zuchwałym uporem jej się sprzeciwiać. Gdyby ktoś się na to odważył, niech wie, że działa przeciwko Wszechmogącemu Bogu i świętym Jego Apostołom Piotrowi i Pawłowi” Niestety, do takiego działania doszło uchwałą Rady Ministrów z 11 VIII 1954 r. W paragrafie I postanawia ona, co następuje: „Z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie wyodrębnia się Wydział Teologii Katolickiej, który [...] będzie kontynuował swą działalność w ramach Akademii Teologicznej w Warszawie” Decyzja ta dzięki jasnej i zdecydowanej postawie Stolicy Apostolskiej nie przerwała jednakże faktycznej i kanonicznej egzystencji Wydziału Teologicznego w Krakowie.

W rzeczy samej na miejscu w Krakowie pozostali wszyscy studenci, rekrutujący się głównie z Krakowskiego, Częstochowskiego i Śląskiego Seminarium Duchownego. Kształcili ich ci sami profesorowie, co na Uniwersytecie Jagiellońskim. Należy tutaj odnotować fakt, że nawet żaden z tych profesorów, którzy przyjęli stanowiska i podjęli pracę w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, nie zdecydował się wówczas przenieść tam na stałe.

Kanoniczne wyjaśnienie sytuacji ze strony Kościoła nastąpiło 16 XII 1959 r. Dekret Kongregacji dla Seminariów i Uniwersytetów, wydany na prośbę ordynariusza krakowskiego arcybiskupa Eugeniusza Baziaka, stwierdzał, że Krakowski Wydział Teologiczny zgodnie ze swym ustanowieniem i charakterem – „trwa pod kierownictwem jednej Władzy Kościelnej i na przyszłość ma się kształtować wedle praw ustanowionych przez Stolicę Apostolską”

Opisane wydarzenia obecnie są już historią. Ale może warto jeszcze raz na nie spojrzeć przytaczając współczesną im ocenę, sformułowaną przez kard. Stefana Wyszyńskiego w liście do ks. prof. T. Glemmy z 31 X 1956 r., a więc w tydzień po jego uwolnieniu: „Wydział Teologiczny był zawsze chlubą UJ, a przez całe wieki był zawsze jego jedyną pozycją naukową. Połączenie go z ATK było wielką krzywdą, wyrządzoną dla kultury narodowej i katolickiej. Krzywdę tę trzeba naprawić” Mówiąc o „jedyną pozycję naukową”, kard. Wyszyński miał zapewne na myśli fakt, że drugiej tego rodzaju uczelni, co Krakowski Wydział Teologiczny, wieki całe nie było na terenach Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Stopniowy, ale i zarazem nadzwyczaj konsekwentny rozwój Wydziału Teologicznego w Krakowie związany jest z pasterską posługą kard. Karola Wojtyły, najpierw wikariusza kapitulnego (1962), a potem arcybiskupa metropolity (1963). Wtedy to bowiem doszło do ukształtowania nowych struktur organizacyjnych i intensywnej działalności tej uczelni oraz został postawiony w świadomości i opinii publicznej społeczeństwa polskiego problem jej statusu cywilnego.

Szczegółowy wgląd w organizację Papieskiego Wydziału Teologicznego, którą to nazwą szczylił się on formalnie od 1974 r., dają statuty opracowane w Krakowie i następnie, po naniesionych poprawkach, zatwierdzone w Rzymie przez Kongregację do spraw Nauki Katolickiej. Dwie kolejne ich wersje pokazują dobitnie, jak w miarę upływu czasu uczelnia ta doskonaliła organizację swojej działalności dydaktyczno-naukowej, wychodząc naprzeciw potrzebom, jakie niesło życie Kościoła krakowskiego i zresztą nie tylko jego. Wydział w zasadzie był podzielony na następujące sekcje: filozoficzną, biblijną, apologetyczno-dogmatyczną, moralną, historii Kościoła i patrologii, teologii praktycznej oraz prawa

kanonicznego. W sumie obejmowały one 36 specjalistycznych katedr. Struktura ta była kilkakrotnie modyfikowana. Na przykład doszło do usamodzielnienia się teologii fundamentalnej i liturgii w odrębne sekcje, jak też do powstania w ramach sekcji biblijnej nowej katedry hermeneutyki. Niestety, nie wszystkie katedry mogły rozwinąć pełną działalność, z braku samodzielnych pracowników naukowych. Dotyczyło to w szczególności sekcji teologii praktycznej.

Wychodząc naprzeciw postulatowi II Soboru Watykańskiego w kwestii „nieprzerwanej formacji intelektualnej” kleru, Wydział krakowski zorganizował tzw. studia przywydziałowe: liturgiczne, katechetyczne, teologii rodziny (odrębne dla księży i świeckich), teologii życia wewnętrznego i myśli współczesnej. Niektóre z nich rozwinęły okresową działalność poza obrębem archidiecezji krakowskiej. I tak na terenie diecezji przemyskiej przez okres kilku lat działały Studia: teologii rodziny, katechetyczne i liturgiczne. Studium teologii rodziny prowadziło także działalność w diecezji sandomierskiej.

Choć na przestrzeni studiów przywydziałowych można zaobserwować zmiany w zainteresowaniach, i co za tym idzie, również we frekwencji na poszczególnych studiach – w ostatnich latach największą popularnością cieszyło się Studium Myśli Współczesnej – to jednak pozostanie faktem, że były one i nadal pozostają bardzo na czasie.

Przy Wydziale powstały nadto i bardziej samodzielne jednostki organizacyjne w formie instytutów, a mianowicie: Instytut Liturgiczny z sekcjami: teologii, liturgii, muzyki i sztuki liturgicznej; Instytut Rodziny, stanowiący zaplecze teoretyczne dla duszpasterstwa rodzin, zwłaszcza poradnictwa rodzinnego; Instytut Filozofii, który rozpoczął nie promulgowaną formalnie działalność Wydziału Filozoficznego, erygowanego za zgodą Papieża Pawła VI przez Kongregację do spraw Nauki Katolickiej z 23 XII 1976 roku; wreszcie Instytut Eklezjologiczno-Mariologiczny w Częstochowie. Należy jeszcze odnotować tutaj stworzenie przy Wydziale Archidiecezjalnego Studium Katechetycznego dla Świeckich.

Zgodnie z zaleceniami (a nawet wyprzedzając je) Komisji Episkopatu do spraw Nauki Katolickiej, które dotyczyły ugruntowania akademickiego charakteru studiów w wyższych seminariach duchownych Polski, Wydział Teologiczny w Krakowie zawarł umowy o współpracy naukowej z niektórymi wyższymi seminariami diecezjalnymi i zakonnymi. Są to: Częstochowskie Seminarium Duchowne, Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne w Katowicach, Instytut Teologiczny w Tarnowie, Warmiński Instytut Teologiczny w Olsztynie, Wyższe Seminarium Duchowne w Kielcach, Instytut Teologiczny Księża Misjonarzy, Wyższe Seminarium Misyjne Księża Najświętszego Serca Jezusa w Stadnikach, Wyższe

Seminarium Duchowne oo. Franciszkanów, Wyższe Seminarium Duchowne oo. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej, Wyższe Seminarium Duchowne oo. Franciszkanów w Katowicach–Panewnikach, Wyższe Seminarium Duchowne oo. Paulinów, Instytut Teologiczny w Częstochowie, Międzyzakonny Wyższy Instytut Katechetyczny (WIK). Siedziby seminariów, przy których nie podano miejscowości, znajdują się w Krakowie.

Istota współpracy naukowej pomiędzy wymienionymi zakładami teologicznymi a Papieskim Wydziałem sprowadzała się do tego, że ich studenci mogą przygotowywać na seminariach naukowych u swoich profesorów prace magisterskie. Po zaakceptowaniu przez profesora, praca taka jest przekazywana przez odnośne seminarium Papieskiemu Wydziałowi Teologicznemu, który ze swej strony wyznacza recenzenta do jej oceny. W wyniku pozytywnej recenzji, student zdaje komisyjny egzamin z określonego materiału i po pomyślnym jego zaliczeniu otrzymuje ze strony Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie tytuł magistra.

Nie ulega wątpliwości, że ten rodzaj współpracy, bardzo zalecany przez konstytucję apostolską *Sapientia Christiana* Papieża Jana Pawła II z 15 IV 1979 r. – regulującą zgodnie z postanowieniami Vaticanum II studia na wyższych uczelniach kościelnych – sprzyja rozwojowi intelektualnemu zarówno nauczających, jak i studiujących. Jest dobrym doświadczeniem Kościoła polskiego, konkretniej mówiąc krakowskiego, z którego obecnie, dzięki wspomnianej konstytucji, może korzystać cały Kościół katolicki.

Dzięki rozwinięciu systemu umów o współpracy naukowej w zasięgu oddziaływania Papieskiego Wydziału Teologicznego znalazło się terytorium całej Metropolii Krakowskiej ze wszystkimi seminariami diecezjalnymi i większością seminariów zakonnych, a także Warmia. W ten sposób systemem tym objęto łącznie ponad 40 procent ogółu studentów teologii z całej Polski. Ten właśnie fakt ukazuje dobrze następstwa, które mogła spowodować decyzja władz państwowych likwidująca w 1954 r. Wydział Teologiczny UJ. Wprowadzenie jej w życie przyniosłoby ze sobą obniżenie formacji intelektualnej prawie połowy – w wymiarach krajowych – kandydatów do kapłaństwa, co z kolei zaniżyłoby rangę społeczną księdza katolickiego w oczach społeczeństwa.

Jeżeli idzie o widoczne rezultaty pracy dydaktyczno-naukowej Wydziału oraz zakładów współpracujących – to można je znaleźć w uzyskanych stopniach naukowych. Na dzień 1 X 1982 r., a więc datę, która zamyka jego działalność, Wydział nadał 848 tytułów magisterskich oraz 184 stopnie licencjata, promował 41 doktorów oraz przeprowadził 13 habilitacji, w tym 12 za dziekaństwa ks. prof. dr. hab. M. Jaworskiego. Te

ostatnie zasługują na szczególną uwagę. Świadczą bowiem, że Kościół katolicki jest zdecydowany wziąć pełną odpowiedzialność organizacyjną i merytoryczną za losy nauki katolickiej w Polsce. Oczywiście, jest to odpowiedzialność zróżnicowana w zależności od rodzaju uprawianej dyscypliny. Innego bowiem rodzaju odpowiedzialnością za naukę katolicką jest ta odpowiedzialność, która dotyczy wprost nauczania wiary i zasad moralności chrześcijańskiej, a innego zupełnie rodzaju odpowiedzialność za naukę katolicką reprezentuje ta, która wiąże się ze sposobem uprawiania np. filozofii, bo tu jest się na terenie poszukiwań rozumu ludzkiego – a jeszcze inna, gdy chodzi o nauki techniczne.

Rzecz zrozumiała, że działalność naukowa profesorów Papieskiego Wydziału Teologicznego zaowocowała także i w dziedzinie piśmienniczej. Periodykiem, który nie przerwał swej egzystencji, jest ukazujący się w Krakowie od 1948 r. co dwa miesiące „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, z preferencją orientacji pastoralnej. W r. 1969 rozpoczęto wydawać rocznik ściśle naukowy „Analecta Cracoviensia”, który obecnie ukazuje się na prawach periodyku w objętości 35 arkuszy wydawniczych, a w roku 1978/79 „Zagadnienia Filozoficzne w Nauce” – skrypt publikowany raz w roku na małej poligrafii, zawierający materiały z konwersatorium interdyscyplinarnego. Niestety, wydarzenia z r. 1954 pozbawiły Kraków do brze zasłużonego dla nauki teologicznej w Polsce periodyku „Polonia Sacra” Szkoda, że w Warszawie Akademia Teologii Katolickiej nie z troszczyła się o zachowanie jego tytułu. Po kilku latach zastąpiono go bowiem tytułem „Prawo Kanoniczne”, zmieniając zasadniczo profil pisma. Oczywiście, profesorowie krakowscy umieszczali swoje studia i na łamach innych czasopism naukowych czy popularno-naukowych w Polsce i za granicą. Szczególną wdzięczność należy tutaj wyrazić pod adresem miesięcznika „Znak” i „Tygodnika Powszechnego”

W zakresie spraw wydawniczych wdzięczność całkiem specjalna należy się Polskiemu Towarzystwu Teologicznemu w Krakowie, zwłaszcza przewodniczącemu Sekcji Wydawniczej tego Towarzystwa ks. prof. dr. hab. S. Grzybkowi. Ono bowiem jest wydawcą periodyków: „Ruch Biblijny i Liturgiczny” oraz „Analecta Cracoviensia” Ono też rozwinęło w ostatnim XX-leciu szeroko zakrojoną akcję wydawniczą książek, co pozwoliło pracownikom Papieskiego Wydziału Teologicznego publikować swoje monografie. Jest to dorobek pokaźny, liczy bowiem 37 pozycji książkowych, nie uwzględniając 35 tomów „Ruchu Biblijnego i Liturgicznego” oraz 14 woluminów „Analecta Cracoviensia”

W sytuacji, kiedy nawet nazwa „Papieski Wydział Teologiczny” nie mogła być drukowana, działalność Towarzystwa Teologicznego pokazywała jego dorobek piśmienniczy i tym samym dopominała się o uznanie go w opinii publicznej kraju.

Trudno wymieniać wszystkie – zwłaszcza poszczególnych osób – kontakty naukowe Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie z nauką światową. Nie można jednakże pominąć tych, które nabrały charakteru instytucjonalnego lub regularnych kontaktów. Należą do nich: członkostwo w Międzynarodowej Federacji Uniwersytetów Katolickich (FIUC) oraz współpraca naukowa z Waszyngtońskim Uniwersytetem Katolickim, największym w Stanach Zjednoczonych, Uniwersytetem Katolickim w Lowanium (Belgia) i Wydziałem Teologicznym w Moguncji (RFN). Wydział przygotował też umowę o współpracy z Oddziałem Teologii Katolickiej Uniwersytetu Ruhry w Bochum (RFN), która zostanie podpisana jeszcze w roku bieżącym.

Wypada wreszcie wzmiankować – będąc przy omawianiu osiągnięć Papieskiego Wydziału Teologicznego – o promocjach jego studentów i pracowników naukowych do wysokich godności kościelnych. Stanowi to dla uczelni niewątpliwy zaszczyt, ale też stratę, zwłaszcza w przypadku nominacji biskupich. Studentem, profesorem i później Wielkim Kancelerzem Krakowskiego Wydziału Teologicznego był Papież Jan Paweł II. Znaczny procent obecnego Episkopatu wywodzi się także z grona studentów i profesorów tej najstarszej uczelni teologicznej Polski.

Jak wiadomo, normalizacja statusu cywilnego Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie stanowi wielki problem w stosunkach Kościół–Państwo. Trudno omawiać całą dokumentację, jaka istnieje w związku z tą sprawą. Należy jedynie przypomnieć, że szczególne nasilenie starań nastąpiło podczas 600. rocznicy urodzin błogosławionej Jadwigi, przypadającej na 18 II 1974 r. Ci, którzy upominali się, pomni na słowa kard. Stefana Wyszyńskiego, o naprawienie krzywdy wyrządzonej Kościołowi i kulturze narodowej przez usunięcie Wydziału Teologicznego z Uniwersytetu Jagiellońskiego, byli bardzo liczni. Przede wszystkim czynił to po wielekroć kard. Karol Wojtyła, następnie Konferencja Episkopatu Polski, duchowieństwo diecezji krakowskiej, katowickiej, częstochowskiej oraz Rada Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie. Profesorowie i pracownicy tego ostatniego w memoriale z 19 XII 1974 r. skierowanym na ręce premiera PRL pisali: „W poczuciu obowiązku i odpowiedzialności, jakie spoczywają na nas i to zarówno z racji historycznych, jak i z tytułu uprawnień religijnych oraz obywatelskich należnych Kościołowi w Polsce [...] prosimy o uchylenie Uchwały Rady Ministrów z 11 VIII 1954 r. i postulujemy, aby – zgodnie ze stanowiskiem Stolicy Apostolskiej – wszystkie prawa i przywileje kanoniczne określające status Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie, jako wyższej uczelni, zostały zatwierdzone przez Państwo Polskie. Solidaryzujemy się przy tym

całkowicie ze stanowiskiem 145. Konferencji Episkopatu z 26 i 27 XI 1974 r., w którym oświadcza ona, że wyrazem pozytywnego stosunku tegoż Państwa do zasług Kościoła w dziedzinie nauki byłoby cywilne uznanie praw Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie”

Obecnie można już powiedzieć, że starania, jakie zostały podjęte przez Kościół w Polsce, a zwłaszcza przez kard. Karola Wojtyłę, o uznanie Papieskiego Wydziału Teologicznego na forum cywilnym, doczekały się pierwszych, ważnych gestów ze strony Rządu PRL, spośród których do najważniejszych należy zaliczyć:

1. Ustalenie ministra, kierownika Urzędu do spraw Wyznań z 16 II 1981 r. stwierdzające, że w systemie prawa PRL osobowość prawną ma także Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie.

2. Ustawę o szkolnictwie wyższym z 4 V 1982 r., która postanawia w ustępie 4 artykułu 5, że wyższe uczelnie papieskie i seminaria duchowne są wyjęte z postanowień tej ustawy i ich status reguluje porozumienie między rządem PRL i władzami kościelnymi.

Pozytywnie oceniając zacytowane akty prawne, należy zauważyć, że wiążą się one ze zmianami politycznymi, dokonаныmi w Polsce po sierpniu 1980 r., jak na to wskazują daty przytoczonych dokumentów. Te akty prawne skonkretyzowały się zatem dzięki staraniom nowego ordynariusza krakowskiego kard. Franciszka Macharskiego.

Oczywiście, jest to początek, który powinien doprowadzić do pełnego porozumienia, zwłaszcza odnośnie do uznania stopni i tytułów naukowych nadawanych przez wyższe papieskie uczelnie teologiczne w Polsce.

„Plus ratio quam vis” – „więcej przekonującą argumentacją niż stosowaniem siły”, jeżeli tak można przetłumaczyć dewizę Uniwersytetu Jagiellońskiego – kierowała się Stolica Apostolska, biskupi krakowscy i Kościół w Polsce, walcząc, bo tak chyba należy powiedzieć, o egzystencję i rozwój Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie. Ta sama dewiza będzie kierować Kościołem w trosce o Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie, która otwiera nowy, pełen nadziei etap w jego prawie 600 lat liczących dziejach.

Ks. Adam KUBIŚ
Prorektor PAT

Wojciech Maria BARTEL

REKTORZY–TEOLOGOWIE OSTATNIEGO STULECIA
W SŁUŻBIE UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
[Wykład inauguracyjny]

Przeżywamy obecnie chwilę wielce osobliwą zarówno w dziejach nauki krakowskiej, jak i ogólnopolskiej. Oto rozpoczyna swój pierwszy rok akademicki uczelnia, kolejna córka naszej *Almae Matris* – Uniwersytetu Jagiellońskiego, który w ciągu mijającego 38-lecia dał początek kilku Akademiom działającym dziś w murach naszego królewskiego grodu. Oto w dniu 1 stycznia 1950 Wydział Lekarski opuszczał naszą Wszechnicę, stając się Akademią Medyczną. Z jej łona w roku 1951 powstała Akademia Wychowania Fizycznego. Kilka lat później Wydział Rolniczy przekształcił się (1 IX 1953) w Wyższą Szkołę Rolniczą, obecną Akademię Rolniczą. W roku następnym decyzją Władz Państwowych wyłączony został ze wspólnoty akademickiej Wydział Teologiczny, który z czasem jako Papieski Wydział Teologiczny stał się z woli Stolicy Apostolskiej Papieską Akademią Teologiczną. O skomplikowanych losach krakowskiego środowiska naukowego w latach 1954–1981 usłyszeliśmy przed chwilą z ust Księdza Prorektora.

Wywód ten wymaga jednak pewnego uzupełnienia w postaci bardzo ogólnego rzutu oka na *curriculum vitae* krakowskiego Fakultetu Teologicznego *ab Academia condita*, tj. od roku 1364 po rok 1954.

Król Kazimierz Wielki, fundując w Krakowie w roku 1364 Studium Generalne, chciał również utworzyć Wydział Teologiczny. W tym punkcie jednak petycja królewska nie uzyskała aprobaty papieża Urbana V. Na decyzji takiej zaważył m.in. niewątpliwie pogląd, że zapotrzebowanie Kościoła powszechnego na uczonych teologów zaspokoi w skali europejskiej przede wszystkim paryska Sorbona. Po latach królowa Jadwiga i jej małżonek Władysław Jagiełło zwrócili się do Stolicy Apostolskiej z prośbą o wyrażenie zgody na powołanie w Krakowie – tak bardzo potrzebnego Kościołowi polsko-litewskiemu – Wydziału Teologicznego. Tym razem papież Bonifacy IX bullą z 11 stycznia 1397 przychylił się do supliki pary królewskiej. W akcie reformacyjnym z 26 lipca 1400 roku Wydział Teologiczny został wymieniony na pierwszym miejscu i odtąd dzierżył prym w krakowskiej wspólnocie akademickiej. Uzyskanie katedry teologicznej uchodziło w pojęciu członków wydziałów niższych (prawników czy filozofów) za szczyt kariery uniwersyteckiej. I tak było przez kilka stuleci.

Wiek Oświecenia przyczynił się do upowszechnienia poglądu o nowoczesnym charakterze uniwersytetu, w którym Wydział Teologiczny był traktowany na równi z innymi wydziałami. Koncepcja ta legła u podstaw tzw. reformy kołłątajowskiej, przeprowadzonej w krakowskiej Akademii pod egidą Komisji Edukacji Narodowej. Po III rozbiorze Rzeczypospolitej Uniwersytet Krakowski, a wraz z nim Fakultet Teologiczny, wszedł w „okres walki beznadziejnej z wrogiem o przeważających siłach, u której końca zdawała się czyhać nieuchronna klęska” W roku 1847 Wydział został pozbawiony prawa nadawania doktoratów i podlegał bez reszty absolutystycznemu ustawodawstwu monarchii habsburskiej. Obok niego utworzony został w roku 1852 Instytut Teologiczny, cieszący się poparciem władz państwowych. Nadzieja na lepsze jutro zaświtała po roku 1860. W naddunajskiej monarchii wprowadzono bowiem ustrój konstytucyjny; kraj koronny Galicja i Lodomeria uzyskał w tych ramach autonomię, a Uniwersytetowi Jagiellońskiemu przywracano stopniowo uprawnienia samorządowe. Przeprowadzona w roku 1880 reforma Wydziału Teologicznego przyniosła mu prawo nadawania doktoratów oraz umożliwiła dalszy rozwój czynnych w jego ramach katedr i seminariów.

W roku 1900 Wydział Teologiczny wraz z całym Uniwersytetem rozpoczął okres bujnej i owocnej działalności, której kres brutalnie położyła okupacja niemiecka. Okres 1939-1945 przyniósł Fakultetowi szereg osiągnięć w ramach tajnego nauczania. Obok sukcesów trzeba odnotować także i ogromne straty, jakie w porównaniu z innymi Wydziałami poniósł krakowski ośrodek myśli teologicznej, tracąc szereg osób z grona nauczającego.

Wraz z całą *Universitas rediviva* rozpoczął Wydział Teologiczny w roku 1945 nowy okres swej działalności najeżonej – jak przyszłość miała okazać – różnymi trudnościami. Bytowanie swe w ramach *Almae Matris* zakończył dramatycznym akordem roku 1954.

Przez długi okres lat 1397–1954 Fakultet dzieli dole i niedole swej Wszechnicy, przyczyniając się – w miarę możliwości – do jej rozwoju. Z grona teologów wywodzili się w większości rektorzy piastujący swą godność do końca dawnej Rzeczypospolitej (1795). Na kanwie tej historycznej refleksji rysują się – w obrębie ostatnich stu lat – postacie rektorów-teologów w służbie Uniwersytetu Jagiellońskiego. Galeria tych portretów liczy dziesięć wizerunków, a z każdym z nich łączy się żywy kawał historii uczelni, Krakowa i Polski. W przeglądzie tym pomijam sylwetkę rektora trzech kadencji (1863/4, 1867/8 i 1871/2) ks. Karola Teligi, cieszącego się zresztą dużą sympatią w środowisku uniwersyteckim. Czynię to dlatego, gdyż przyszło mu działać przed rokiem 1880, który przyjąłem jako punkt wyjścia dla mojej prelekcji.

Szczupłość czasu stoi na zawadzie podjęcia próby – choćby nawet bardzo ogólnej – charakterystyki działalności tych rektorów w nawiązaniu do czasów, w których działali. Ograniczam się więc do garści uwag, przyjmując jako cezurę datę narodzin II Rzeczypospolitej – rok 1918. Rektorom z lat 1918–1932 poświęcę nieco więcej uwagi. Uczynię to nie tylko dlatego, że uważam ich włodarzowanie w Uniwersytecie Jagiellońskim za szczególnie doniosłe, lecz także dlatego, że lata ich rektoratów przypadły na czasy, w których krakowska Wszechnica przeżywała trudne chwile wielorakich kryzysów, utrudniających w znacznym stopniu prawidłowe funkcjonowanie uczelni.

W okresie zaborów – od roku 1880 do wybuchu I wojny światowej – insygnia władzy rektorskiej dźrzyło siedmiu teologów: Józef Sebastian Pelczar, Stanisław Spis, Władysław Chotkowski Władysław Knapiński, Tadeusz Gromnicki, Stefan Pawlicki oraz Franciszek Gabryl. Wszyscy dobrze zapisałi się w kronikach *Almae Matris*, chociaż ciężar gatunkowy ich wkładu pracy był rozmaity, jak również rozmaita była problematyka rzeczy uniwersyteckich, którym w czasie swej rocznej kadencji poświęcali szczególniejszą uwagę. Niemniej historyk Uniwersytetu może i powinien wydobyć przed nawias pewne wspólne cechy ich działalności. A oto one.

1. Przede wszystkim każdy z wyżej wymienionych rektorów na swój sposób stał na straży swobód akademickich, gwarantowanych przez samorządowy (zwany czasem niesłusznie autonomicznym) ustrój uczelni. Owego ducha samorządności akademickiej wynosili ze swego macierzystego Wydziału, który na tym tle niejednokrotnie wiódł spory z kolejnymi ordynariuszami diecezji krakowskiej. W rzędzie szczególnie zaangażowanych w obronę praw Uniwersytetu Jagiellońskiego na uwagę zasługują: Józef Sebastian Pelczar oraz Stanisław Spis, którzy m.in. podjęli starania o przywrócenie pełnych praw czterem kanonikom uniwersyteckim, zasiadającym w kapitule krakowskiej. Sprawa ta oparła się o Stolicę Apostolską i została przez nią pozytywnie załatwiona. Na tle tej akcji rządcą diecezji Albin Dunajewski zajął postawę raczej niechętną, żywiąc dla jej inicjatorów uczucie dezaprobaty. Być może raziła go zbyt – w jego mniemaniu – samodzielność uniwersyteckich teologów. Obok wyżej wymienionych obrońców swobód akademickich należy wspomnieć ks. rektora Knapińskiego, który w obronę samorządności Fakultetu Teologicznego naraził się na otwarty konflikt z ordynariuszem Janem z Kozielska Puzyną.

2. W ścisłym związku ze sprawą samorządności należy zwrócić uwagę na znaczenie, jakie łączyli rektorzy–teologowie przed pierwszą wojną światową z zadaniami naukowymi Uniwersytetu Jagiellońskiego. Sami

zresztą byli czynnymi, a także niekiedy wybitnymi i płodnymi pracownikami w zakresie swej specjalności badawczej. Chotkowski uprawiał historię Kościoła. Biblistką zajmowali się Knapiński i Spis. Na gruncie filozofii działali Pawlicki oraz Gabryl. Pastoralistą był Pelczar (pozostawiając zresztą wartościowy historycznie podręcznik do prawa małżeńskiego). Kanonistyką parął się Gromnicki. Lektura materiałów źródłowych dostarcza licznych informacji o podejmowaniu przez nich, wspólnie z Senatem akademickim i poszczególnymi Radami Wydziałów, prac i starań wokół rozbudowy i pomnożenia liczby katedr, a także zabezpieczenia ich w niezbędne do prac naukowych środki. Nieobca była im troska o zabezpieczenie profesorom odpowiednich mieszkań. W tym zakresie należy przede wszystkim zwrócić uwagę na rektora Pelczara, rzec by można, ojca chrzestnego gmachu Collegium Novum. Kamień węgielny pod ten obiekt został poświęcony za jego kadencji w roku 1883. Budowlę tę oddano do użytku uczelni w szokującym nas obecnie terminie trzech lat. Szczególnie obfity w różne projekty budowlane, jak również w rozpoczęte i prowadzone inwestycje dla celów naukowych był rektorat ks. Gabryła.

3. Księża rektorzy przełomu XIX i XX wieku ogromną wagę przywiązywali do sprawy dydaktyki uniwersyteckiej, uważając ją za niezbędne dopełnienie prac naukowo-badawczych, a niekiedy za źródło ich inspiracji. Przede wszystkim zaś – co należy bardzo silnie podkreślić – miarą ich poczynań w tym względzie był interes młodzieży akademickiej. Traktowali ją – jak zresztą rektorzy świeccy – z całą powagą. Uważali studentów – bez zbędnych zapewnień o konieczności ścisłej współpracy – za pełnoprawnych obywateli wspólnoty akademickiej. Interesowały ich nie tylko sprawy nauczania. Bacznie obserwowali problemy i kłopoty nurtujące młodzież, szczególnie tę jej część, która uczestniczyła w bujnie rozwijającym się w ówczesnej Galicji życiu politycznym, Ze zrozumieniem odnosili się do postaw młodych, wyznających poglądy lewicowe i ateistyczne – poglądy będące w ocenie panującej w Krakowie konserwatywnej bądź też umiarkowanej liberalnej opinii publicznej zapowiedzią jakiejś katastrofy społecznej. Na tym tle należy wymienić rektora Chotkowskiego, który w czasie swej kadencji (1891–1892) zajął zdecydowane stanowisko w czasie śledztwa prowadzonego przez policję austriacką w sprawie mnożących się akademickich stowarzyszeń socjalistycznych. Rektor wziął wówczas całą odpowiedzialność na siebie, a „ponadto apelował do rozsądku i wrodzonej szlachetności młodzieży” Metoda ta okazała się skuteczna. Podobną postawę obrońcy prześladowanej młodzieży lewicowej zajął ks. rektor Knapiński (1897–1898), znany z wcześniejszych wystąpień w związku ze stowarzyszeniami studenckimi „Czytelnia” i „Ognisko” Jako jedyny wśród kolegów teologów popierał, wbrew pa-

nującej na Uniwersytecie opinii, ideę dopuszczania kobiet do studiów w krakowskiej Wszechnicy. Jemu też przypadło w udziale przywitanie u progu swego włodarzowania (1897) pierwszych pań–studentek. Na marginesie opisanych tu zdarzeń warto wspomnieć, że zarówno Chotkowski, jak i Knapiński pochodzili z Wielkopolski i z tego też względu – jak sądzić można – mieli większe zrozumienie dla kwestii społecznych. Obaj też byli zahartowani w walkach z przeciwnościami, jakie z powodzeniem toczyli Polacy w warunkach bismarckowskiego kulturkampfu. Tyle o rektorach–teologach z lat 1880–1918.

Gdy w roku 1918 dopalał się pożar zawieruchy wojennej, godność rektorską z woli Akademii krakowskiej uzyskał ks. Maciej Sieniatycki, profesor dogmatyki na Wydziale Teologicznym. Pod jego przewodnictwem Senat podjął w dniu 31 X 1918 historyczną uchwałę, w której stwierdzał: „Uniwersytet Jagielloński przez przeszło 500 lat będąc ostoją kultury i narodowego życia Polski, a w dniach ucisku ostatniego stulecia starając się w swoich murach utrzymać i na całą Polskę rozkrzewiać duchową spuściznę narodu”, witał utworzenie w Warszawie prawowitego polskiego gwaranta swobód narodowych. Rektor Sieniatycki referował na posiedzeniu Senatu, dnia 4 listopada 1918, tekst rezolucji wiecu studenckiego, który postulował zawieszenie zajęć uniwersyteckich w celu umożliwienia młodzieży wstępowania do Armii Polskiej. Rezolucja ta została przyjęta. Zajęcia zawieszono do Bożego Narodzenia 1918.

Ksiądz Sieniatycki kierował – w okresie swego rektoratu – pracami nad reorganizacją studiów akademickich w niepodległej Polsce (prowadzonymi zresztą w Uniwersytecie od pewnego czasu). Wiele uwagi poświęcał także, wraz ze swymi kolegami powołanymi przez Senat, przygotowaniom projektu przyszłej ustawy o szkołach akademickich, uchwalonej przez Sejm w roku 1920. Rektorat Sieniatyckiego był bardzo trudny, gdyż po wojnie, w warunkach głębokiego kryzysu, należało wszystko zacząć od nowa. Braki te rekompensowały jednak w znacznej mierze zapal i wola odbudowy Wszechnicy, panujące zarówno w kręgach profesury, jak i młodzieży studenckiej. Ten stan umysłów pomógł bardzo Sieniatyckiemu w rozwiązaniu wielu skomplikowanych spraw.

Trudne lata powojenne, kryzys ekonomiczny, chaos wywołany szalejącą inflacją, narastające konflikty narodowościowe, społeczne i polityczne – wszystko to boleśnie odczuwał Uniwersytet Jagielloński, czuły, jak zawsze, kamerton doli i niedoli Rzeczypospolitej. W takich warunkach katedrę rektorską obejmował w roku 1924 ks. Kazimierz Zimmermann, od roku 1908 profesor chrześcijańskich nauk społecznych na Fakultecie Teologicznym w Krakowie. Był synem ziemi wielkopolskiej. Uczeń

i współpracownik ks. Wawrzyniaka, zasłużonego społecznika i bojownika o polskość Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Urlopowany z Uniwersytetu Jagiellońskiego nauczał przez dwa lata po wojnie w Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Był człowiekiem wielkiej energii i zaangażowania osobistego. Cechowała go odwaga cywilna, której dowody dał w czasie słynnej (nie tylko w Krakowie) „zimmermaniady” w latach 1910/11 – fali niepokojów wywołanych przez młodzież lewicową i demokratyczną, powstającą przeciwko wprowadzeniu w krakowskiej Wszechnicy wykładów z chrześcijańskich nauk społecznych. Wzywano wówczas do eliminacji teologów ze struktury Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Mimo rozmaitych doświadczeń Zimmermann wierzył w możliwość pokojowego kierowania życiem społecznym. Idea ta dała – jak sądzić można – impuls do przygotowania rektorskiego wykładu inauguracyjnego na temat „Czem jest postęp, czy on w ogóle w dziejach ludzkich istnieje i jak się objawia” Wysunął w wykładzie tym kilka tez, które próbował ze skutkiem realizować w czasie swej krótkiej (bo przerwanej w dniu 6 IV 1925 niespodziewaną śmiercią) kadencji. Przede wszystkim był zdania, że postęp polega na złagodzeniu doli i podniesieniu fizycznym, gospodarczym i umysłowym tych, których w opinii zwolenników koncepcji krańcowych należało pozostawić własnemu losowi. W ścisłym związku z tą myślą zwracał uwagę na rolę inteligencji, której przeznaczał rolę wiodącą w dziele realizacji postępu. Apelował też do młodzieży akademickiej, która miała kadry tej inteligencji zasilić. Wypowiadał się za koniecznością wyrabiania w sobie „respektu dla prawdziwej polityki, która nie ma nic wspólnego z nieuctwem i dyletantyzmem”, a także sugerował, by młodzież uczyła się rozróżniać w teorii i praktyce walkę partyjną od twórczego – jego zdaniem – współzawodnictwa partyjnego, mającego na celu osiągnięcie dobra ogółu. Wysunięte opinie realizował – jak to już wyżej powiedziałem – rektor Zimmermann w czasie swojej bardzo krótkiej kadencji. Dnia 10 marca 1925 roku Senat Uniwersytetu Jagiellońskiego przyjął Statut uczelni, gwaranta jej samorządności. Rektor Zimmermann doprowadził wiosną 1925 roku do powstania senackiej komisji budżetowej powołanej do uzdrowienia finansów Wszechnicy.

Osobnym torem działalności Zimmermanna były sprawy młodzieży, zarówno w sferze ugruntowania jej samorządności, jak i zabezpieczenia potrzeb materialnych (opieka lekarska, domy akademickie). Na tym polu mógł się on poszczycić szeregiem sukcesów. O stosunku młodzieży akademickiej do rektora Zimmermanna świadczył jej manifestacyjny udział w uroczystościach pogrzebowych na salwatorskim cmentarzu w Krako-

wie. Na długiej liście stowarzyszeń studenckich, składających Senatowi UJ kondolencje z powodu zgonu tego zasłużonego dla *Almae Matris* rektora, nie zabrakło nikogo. Była tam i Bratnia Pomoc, i koła naukowe, a także wiele różnych organizacji politycznych: od monarchistów począwszy, a na socjalistach skończywszy. Z wyrazami współczucia spieszyli młodzi Ukraińcy z „Hromady”, a także rozmaite ugrupowania zrzeszające studentów żydowskiego pochodzenia (Związek „Hejruth” i „Haszakar”, związek żydowskich socjalistów). Zaś Stowarzyszenie Żydowskich Słuchaczy UJ „Ognisko” zawiadamiąło Senat o ufundowaniu cegiełki wartości 500 zł na budowę żydowskiego domu akademickiego imienia zmarłego Rektora.

Trudno byłoby uznać przedstawione wystąpienia jako owoc zimnej kalkulacji czy też zwykłej kurtuazji. Młodzież akademicka, zarówno ta w przeszłości, jak i ta w roku 1925, czy też obecnie, odznaczała się i odznacza wysokim stopniem niezależności myślenia.

Z innych osiągnięć okresu rektoratu Zimmermanna należy wymienić podjęcie szeregu doniosłych decyzji w dziele organizacji badań naukowych i działalności dydaktycznej uczelni. Zwraca uwagę duża aktywność powszechnych wykładów uniwersyteckich, którym całym sercem patronował ksiądz Rektor. Do 5 kwietnia 1925, będącego wigilią dnia jego śmierci, wygłoszono szereg prelekcji w 23 miejscowościach Górnego Śląska i Małopolski.

Ostatnim rektorem-teologiem w omawianym przeze mnie okresie był ks. Konstanty Michalski, którego pamięć pośmiertną utrwaliła znakomita książka osnuta na analizie przeżyć w okresie hitlerowskiej okupacji pt. *Między heroizmem a bestialstwem*. Michalski był członkiem Zgromadzenia Misji. Pochodził z Górnego Śląska. Przed rokiem 1914 rozpoczął swą karierę naukową na skromnym stanowisku lektora Wydziału Teologicznego krakowskiej Wszechnicy. Rychło dał się poznać jako ceniony w kraju i za granicą człowiek odznaczający się głęboką wiedzą filozoficzną i szerokim horyzontem intelektualnym, wolny od wszelkiej zaściankowości.

Zajmował się filozofią XIV wieku. Pisał o Dantem. Spod jego pióra wyszły studia o ludzkiej osobowości. Był autorem znakomitych wspomnień o Bracie Albercie Chmielowskim. Wybrany rektorem na rok akad. 1931/32 spotkał się z powszechną sympatią. Wybitny fizyk, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Władysław Natanson skierował doń w liście następujące słowa: „Przyszły rok szkolny – mieszanina wiedzy i niewiedomości. Możemy znać i poznawać tylko przeszłość, ale nie mamy na nią wpływu, nie znamy przyszłości, ale mamy na nią wpływ. Dzielnym

i mądrym zaklęciem dobra w przyszłość [...] jest wybór Czcigodnego i Kochanego Księdza Rektora, którego pracy towarzyszyć będą życzenia i oddane uczucia wszystkich [...] członków Uniwersytetu Jagiellońskiego”

Inauguracyjny wykład Michalskiego poświęcony został zagadnieniu współczesnej filozofii dziejów i miał do pewnego stopnia podobnie programowy charakter, jakim odznaczał się wspomniany wyżej wykład rektora Zimmermanna.

Wykład poprzedzało – zwyczajowo przyjęte – *exposè* nowego Rektora. Poświęcił je ocenie aktualnej sytuacji świata i Polski. Panoszący się wszędzie kryzys ekonomiczny dosięgnął także Uniwersytetu, lecz zdaniem mówcy, istnieje szansa jego przewyciężenia, gdyż „sięgnął on jedynie do naszych warsztatów, a nie do naszego ducha” Pogląd ten wygłaszał tym śmieiej, albowiem „nasza *Alma Mater* ma za sobą długą świetlaną tradycję solidarności, dając każdorazowemu rektorowi pewność, że za nim idzie cały senat, całe grono profesorskie, cała młodzież”.

Referowanie erudycyjnego i głęboko ujętego wykładu o zagadnieniu i ówczesnej filozofii dziejów przekracza ramy mojej prelekcji. Pragnę jednak zwrócić uwagę na twórczą, tak bardzo silnie akcentowaną przez wykładowcę rolę człowieka, „który zbudował cały nowy świat symbolów kulturalnych, odślaniających nam duszę ludzkiej myśli, uczucia i tęsknoty” Zdaniem rektora Michalskiego udziałem człowieka jest nie tylko poęd do „zachowania i rozwoju zarówno własnego jestestwa, jak i gatunku, lecz także dążenie do poznania” Przez nie „spełnia swój wewnętrzny cel, stając się coraz więcej człowiekiem jednostkowo i zbiorowo, przez nie łączy się z całą przeszłością kulturalną, aby dalej tworzyć swoje dzieje” I kończył swój wykład apelem do ówczesnego człowieka, by naśladować Boga w Jego stwórczym akcie, ratował kulturę, ciągle ją dalej tworząc. W działaniach tych – podkreślał ks. Michalski – należy kierować się miłością, „co wprawia w ruch słońce i gwiazdy i dzieje”

Wypowiedziane u progu rektoratu słowa stały się dewizą rektora Michalskiego. Ze wszystkich sił dążył do podtrzymywania i ratowania tego wszystkiego, co dobre i słuszne w życiu uniwersyteckim. W ścisłym związku z zachodzącymi w Polsce początku lat 30. przemianami politycznymi widział nowy rektor zagrożenie samorządności krakowskiej Wszechnicy. Wiadomym było, że rząd przygotował nową ustawę o szkołach wyższych wymierzoną przeciw swobodom akademickim. W działania mające na celu ich obronę ksiądz Rektor zaangażował się z całą mocą.

Wspomniane przemiany polityczne potęgowały procesy społeczno-gospodarcze, wskazujące na brak stabilizacji w państwie. Zaszłości te odbijały się żywym echem w środowisku młodzieży akademickiej. I znowu

w imię nie tylko zachowania spokoju, lecz także z punktu widzenia konieczności wychowywania młodych w atmosferze kultury współżycia społecznego ks. Michalski podejmował, jako rektor *Almae Matris*, szereg działań, nie wyłączając pertraktacji ze zniecierpliwionymi władzami państwowymi. Z wnikliwością myśliciela ks. Michalski dostrzegał, że u podstaw niepokojów leżą nie tylko przesłanki natury narodowościowej, wyznaniowej, politycznej czy też klasowej. Zdawał sobie sprawę, że motorycznym czynnikiem wydarzeń jest w gruncie rzeczy troska i niepokój młodzieży o jej jutro, jakże niepewne w warunkach wszechstronnego kryzysu. Zabiegi księdza Rektora zostały uwieńczone powodzeniem. Stwierdzał, że „młodzież odnosiła się do władz akademickich z wielkim zaufaniem, bez względu na [ich] ostre niejednokrotnie zarządzenia”

Okres swego rektoratu zamykał ks. Michalski bilansem – w jego pojęciu – niezbyt zadowalającym zarówno w sferze rozbudowy warsztatów naukowych, doboru sił nauczycielskich, uposażenia placówek badawczych, jak i kontaktów zagranicznych. Plany Rektora i Senatu rozbijały się o mur trudności stawianych przez Ministerstwo WRiOP, proponujące w większości wypadków restrykcje i oszczędności. Rektor Michalski oceniał optymistycznie osiągnięcia młodzieży akademickiej, która dzięki rządnie i celowo rozumianej samorządności mogła poszczycić się całym szeregiem sukcesów, np. w zakresie budownictwa domów akademickich. Młodzi pomagali także uczelni, powołując m.in. Akademicki Komitet Pomocy Bibliotece Jagiellońskiej, pracującej wówczas w fatalnych warunkach lokalowych.

Można śmiało powiedzieć, że w tej czy innej dziedzinie sukcesy uczelni były w roku akademickim 1931/32 w dużej mierze rezultatem twórczej inspiracji rektora Michalskiego. Trafnie też ocenił jego kadencję kolejny władca Wszechnicy Jagiellońskiej prof. Stanisław Kutrzeba: „Oddałeś najwyższemu uniwersyteckiemu rządowi przez ten rok całą swoją duszę. Zadania na Tobie ciężące przemyślałeś z gruntownością, która cechuje Twoje prace naukowe. A co niemniej ważne, miłością objąłeś cały ten uniwersytecki świat, zwłaszcza kształtującą się młodzież”

I tak doszedłem do kresu mojej opowieści, w której świadomie położyłem silniejszy akcent na okresie II Rzeczypospolitej. Zapisał się on bowiem w dziejach Uniwersytetu Jagiellońskiego całym szeregiem bardzo ważnych wydarzeń. Czy i o ile udało mi się choć trochę przybliżyć swoim słuchaczom sylwetki rektorów–teologów czynnych w ciągu ostatnich stu lat oraz zwrócić uwagę na rolę, jaką odegrali w służbie *Almae Matris Jagellonensis* – nie moja rzecz sądzić.

TEKST ŚLUBOWANIA STUDENTÓW I ROKU
PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ W KRAKOWIE

My studenci pierwszego roku Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie przyrzekamy uroczyście, że będziemy wiernie wypełniać wszystkie obowiązki studentów teologii. Zdajemy sobie sprawę z odpowiedzialności wobec Kościoła, który przyjmuje nas w progi swojej uczelni, abyśmy zdobywali wiedzę i umiejętności potrzebne w przyszłej naszej pracy.

Jesteśmy świadomi ogromnej historycznej spuścizny, jaka staje się naszym udziałem, kiedy przekraczamy progi Wydziału Teologicznego, od stuleci kształcącego zastępy teologów. Składamy nasze studenckie przyrzeczenie, prosząc o wstawiennictwo św. Stanisława, biskupa krakowskiego, świętego profesora Jana z Kęt i błogosławionej królowej Jadwigi, fundatorki naszego wydziału.

Tak nam dopomóż Bóg!

5. Słowo Rektora ks. Mariana Jaworskiego do wszystkich pracowników i studentów Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie w pierwszą rocznicę listu apostolskiego motu proprio Jana Pawła II „Beata Hedvigis”

Dnia 8 grudnia br. mija pierwsza rocznica ogłoszenia *motu proprio* „Beata Hedvigis” przez Ojca Świętego Jana Pawła II, przekształcającego dotychczasowy Papieski Wydział Teologiczny w PAPIESKĄ AKADEMIE TEOLOGICZNA.

Wszyscy zdajemy sobie sprawę z tego daru–zadania przekazanego nam przez Ojca Świętego i odpowiedzialności, jaka z tego tytułu ciąży na nas. Daliśmy też temu wyraz zarówno w liście do Ojca Świętego z dnia 25 marca br., jak i podczas audiencji delegacji Akademii u Papieża w dniu kanonizacji św. Maksymiliana Marii Kolbego, 10 października br. Władze Wydziału po otrzymaniu *motu proprio* w ubiegłym roku akademickim przystąpiły do organizacji struktur Akademii, które tworzą trzy Wydziały. Dokonano wyboru nowych władz uczelni. Poczyniono niezbędne przygotowania, by z rokiem akademickim 1982/83 można było rozpocząć pracę naukowo-dydaktyczną w nowej formie. Inauguracja w kolegiacie św. Anny w dniu 17 października br. stanowiła uroczyste zapoczątkowanie działalności najstarszej uczelni teologicznej w Polsce w nowej strukturze.

Wdzięczni jesteśmy Bogu, że w tych trudnych okolicznościach naszego życia narodowego pozwolił nam rozpocząć to dzieło, które korzeniami

sięga troski błogosławionej królowej Jadwigi i jej męża króla Władysława Jagiełły, aktu erekcji Papieża Bonifacego IX i jest owocem umiłowania Ojca Świętego Jana Pawła II, który przez swój akt nadał mu nowy sposób bycia.

Ale to wszystko początek! Przed nami stoi wiele spraw związanych z kształtowaniem życia uczelni, wypełnianiem treścią ram, które zostały dane. Konieczne jest zdobycie do tego odpowiednich pomieszczeń, o czym już wspomniane było podczas Inauguracji. W związku z tym czynione są starania o lokalizację budynku dla Akademii i wyjaśnienie jej statusu osobowości prawnej. Czym jednak – pomijając okoliczności zewnętrzne – będzie uczelnia, zależy od nas wszystkich – władz uczelni, pracowników naukowych i administracyjnych, wszystkich studentów. Od naszego oddania sprawie.

W związku z tym zwracam się z gorącą prośbą do wszystkich w pierwszą rocznicę *motu proprio* Ojca Świętego: Nie szczędźmy sił, oddając się całkowicie zadaniom, które nam zostały powierzone przez Następcę św. Piotra. Niech to będzie też nasze przygotowanie na godne Jego powitanie, kiedy przybędzie do naszej Ojczyzny i do Krakowa, stolicy biskupiej św. Stanisława.

6. Przemówienia wygłoszone podczas spotkania Papieża Jana Pawła II z pracownikami naukowymi i administracyjnymi Papieskiej Akademii Teologicznej w kaplicy Pałacu Arcybiskupów Krakowskich dnia 22 czerwca 1983 r.

PRZEMÓWIENIE POWITALNE KSIĘDZA REKTORA MARIANA JAWORSKIEGO

Umiłowany Ojcze Święty!

Dziękujemy Ci za to spotkanie z Papieską Akademią Teologiczną. Nie chcemy tego spotkania nadużywać. Zdajemy sobie sprawę z ogromu programu, który niesie ze sobą twoja druga pielgrzymka do Ojczyzny.

Zabiegaliśmy jednak o to spotkanie, by oddać Ci hołd naszej wdzięczności tutaj w Krakowie, za *motu proprio* „Beata Hedvigis”, akt twórczej kontynuacji dzieła błogosławionej Jadwigi, królowej, i jej męża Władysława Jagiełły. Nie zaznalibyśmy spokoju, gdybyśmy po tym akcie nie przyszli do Ciebie z hołdem czci i wdzięczności.

Staje więc przed Tobą Twoja Akademia, *nova universitas*, nowa, jakościowo nowa już nie tylko wspólnota samej Akademii trójwydziałowej, ale wspólnota Akademii i dwunastu wyższych studiów seminaryjnych

diecezjalnych i zakonnych oraz Wyższego Instytutu Katechetycznego, wspólnota powiązana ze sobą umowami o współpracy naukowo-dydaktycznej. Wspólnota, dzięki której znaczna część studentów teologii Polski Południowej uczestniczy w akademickim charakterze studiów teologicznych.

Przyszliśmy tutaj, byś zaniósł za nami modlitwę do Boga za przyczyną błogosławionej królowej Jadwigi i umocnił nas swoim błogosławieństwem, byśmy sprościli Twoim zadaniom.

Osobno dziękujemy za słowa wypowiedziane na Błoniach. Jeśli Namieśnik Chrystusa, następca św. Piotra z nami, to Chrystus, to Piotr z nami – więc czegoż się mamy lękać? Prosimy, byś Ojczy Świąty przyjął dar, który redaktor *Księgi sapiieżyńskiej*, ks. doc. Jerzy Wolny, pragnie Ci złożyć – owoc Twych inicjatyw, podjętych jeszcze w ramach Papieskiego Wydziału Teologicznego – i inne publikacje naszych profesorów.

Ze swej strony zanosimy pokorne modły do Boga, by za przyczyną świętych patronów: św. Stanisława i Jana z Kęt oraz bł. królowej Jadwigi, a również błogosławionych, których dzisiaj wyniosłeś na ołtarze, strzegł wszędzie Twojego pielgrzymowania.

PRZEMÓWIENIE OJCA ŚWIĘTEGO JANA PAWŁA II

Bardzo gorąco dziękuję za to zaproszenie i za spotkanie. Myślę, że nie mogło go zabraknąć w dniu, który rozpoczął się od spotkania z Uniwersytetem Jagiellońskim. I w tym spotkaniu z uniwersytetem Wydział Teologiczny stale był obecny, bo chodziło o wymiar sześciu wieków. Równocześnie formalnie był nieobecny. Dlatego też to spotkanie popołudniowe jest nieodzowne, ażeby potwierdzić obecność, owszem – żeby potwierdzić nową jakość obecności prastarej teologicznej uczelni krakowskiej w środowisku uniwersyteckim Krakowa. W tym środowisku, które swoje imię bierze od *Alma Mater Jagellonica*.

I ja osobiście za to spotkanie bardzo dziękuję Księdzu Rektorowi i wszystkim obecnym. Równocześnie w dniu tak bardzo uroczystym dla Polski i dla Krakowa pragnę, ażeby łaska jubileuszu, który przeżywamy, przeszła na Papieską Akademię Teologiczną, na waszą uczelnię. Łaska jubileuszu, który przeżywa Kościół powszechny i łaska jubileuszu, który przeżywa wciąż jeszcze Kościół w Polsce w związku z Jasną Górą.

Ta łaska, czyli działanie zbawcze Boga, ma swój szczególny wymiar, gdy chodzi o nauczanie, gdy chodzi o naukę, gdy chodzi o uczelnię, gdy chodzi o profesorów, gdy chodzi o studentów. Te wszystkie instytucje kościelne mieszczą się, rzecz jasna, w porządku zbawienia, w zbawczym porządku, który ma swój początek w Chrystusie i w Duchu Świętym.

Otóż dlatego życzę, żeby łaska jubileuszu stała się Waszym udziałem, bo z tego wynika cała owocność pracy uczelni, która jest Akademią Teologiczną. Owocność takiej uczelni może wynikać jedynie ze źródeł teologicznych, albo inaczej mówiąc – teologalnych, i tam trzeba szukać początków tej owocności i wszelkiego owocowania.

I tego właśnie Wam, drodzy Bracia i Siostry, życzę przy dzisiejszym spotkaniu, które jest związane, albowiem dzień jest tak samo przeładowany, jak jest uroczysty. Pragnę przy okazji pozdrowić wszystkich starych przyjaciół – ponieważ do tej uczelni sam należałem, byłem z nią związany przez tyle lat, więc znajduję się w gronie przyjaciół – a równocześnie pozdrowić także nowych współpracowników, którzy weszli w to grono. Dołączają się do starych przyjaciół.

Pragnę Wam ofiarować błogosławieństwo, ażeby tym aktem wyrazić to wszystko, czego życzę. Poprzedźmy to błogosławieństwo krótką modlitwą:

Wszechmogący Wieczny Boże, źródło wszelkiej mądrości i wiedzy, prosimy Cię, racz błogosławić Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, jej profesorom, pracownikom i studentom. Spraw, aby uczelnia ta, wsparta przemożnym wstawiennictwem Fundatorki Wydziału Teologicznego, błogosławionej królowej Jadwigi i jego profesora świętego Jana z Kęt, przysłużyła się Kościołowi powszechnemu i Ojczyźnie naszej, kulturze umysłu i serca, prowadząc poprzez wieki pokolenia Polaków w prawdzie i miłości ku pełni życia i chwały w Jezusie Chrystusie, Panu naszym. Amen.

Stolico Mądrości, módl się za nami!

Bardzo dziękuję za obecność na tym spotkaniu księdzu Kardynałowi Prymasowi, oczywiście Księdzu Kardynałowi Gospodarzowi, i proszę ich, ażeby wzięli udział w tym błogosławieństwie, którego teraz pragnę udzielić wszystkim zebrany.

III

TEKSTY ZWIĄZANE Z ZAWarciEM UMOWY
O WSPÓLPRACĘ NAUKOWĄ
MIĘDZY PAPIESKĄ AKADEMIA TEOLOGICZNĄ
A UNIWERSYTEM RUHRY W BOCHUM
2 LISTOPADA 1982 ROKU

1. *Tekst polski (tłumaczenie ks. Adama Kubiśa) i niemiecki umowy z 2 listopada 1982 r.*

UMOWA O WSPÓLPRACY
POMIĘDZY UNIWERSYTEM RUHRY W BOCHUM
I PAPIESKĄ AKADEMIA TEOLOGICZNĄ W KRAKOWIE

Zdając sobie sprawę, że współpraca w zakresie badań i nauczania między wyższymi uczelniami przyczynia się do wzbogacenia naukowego postępu i wzajemnego zrozumienia wśród narodów, UNIWERSYTET RUHRY W BOCHUM w imieniu swego ODDZIAŁU KATOLICKIEJ TEOLOGII I PAPIESKA AKADEMIA TEOLOGICZNA W KRAKOWIE zawierają następujące porozumienie:

Art. 1 – Wytyczne ogólne

Oddział Katolickiej Teologii Uniwersytetu Ruhry w Bochum i Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie będą wspólnie prowadzić interesujące obie Strony przedsięwzięcia badawcze oraz podejmować wymianę doświadczeń związanych z organizacją i procesem nauczania. W związku z tym będą się wspierać personalnie przez wymianę profesorów i naukowych pracowników. Współpraca obejmie wszystkie dziedziny teologii.

Art. 2 – Wymiana członków uczelni

Oddział Katolickiej Teologii w Bochum i Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie będą, w miarę jak im na to pozwolą środki, prowadzić wymianę profesorów i naukowych pracowników:

1. Dla wygłaszania na przeciąg jednego tygodnia wykładów, wymiany doświadczeń w zakresie pracy naukowej i dydaktyczno-metodologicznej, udziału w konferencjach, jak i celem omówienia planów współpracy.

2. Dla prowadzenia gościnnych wykładów.

3. Dla prowadzenia studiów specjalistycznych.

Art. 3 – Wymiana planów studiów i publikacji

1. Oddział Katolickiej Teologii w Bochum i Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie prowadzą wymianę planów i programów studiów.

2. Obie Strony powezmą decyzję w sprawie merytorycznej i ilościowej wymiany naukowych publikacji.

Art. 4 – Wycieczki i podróże naukowe

Oddział Katolickiej Teologii w Bochum i Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie popierają wymianę grup studenckich. W ramach możliwości będą organizować dla nich wycieczki i podróże naukowe w danym kraju gościnnym, wspierając się przy tym wzajemnie.

Art. 5 – Naukowe sesje

Oddział Katolickiej Teologii w Bochum i Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie przekazują sobie wzajemnie w odpowiednim czasie informacje o sesjach, konferencjach i sympozjach, które będą interesować obie strony.

Art. 6 – Koszta

Udzielający gościny Oddział względnie Akademia stworzy uczestnikom wymiany konieczne przesłanki dla przeprowadzenia ich programu pracy podczas pobytu na Akademii względnie w Oddziale Partnera i zapewni odpowiednie warunki życia, pokrywając koszta pobytu uczestników wymiany. Koszta podróży swoich uczestników wymiany do uczelni Partnera tam i z powrotem płaci wysyłający Oddział względnie Akademia. Pokrycie kosztów podróży i pobytu przez Oddział względnie Akademię będzie uiszczane tylko pod warunkiem, że odnośne budżety uczelni Partnera będą dysponować do tego celu wystarczającymi środkami.

Art. 7 – Czas trwania umowy

Niniejsza umowa wchodzi w życie z potwierdzeniem jej przez kompetentny organ Oddziału względnie Akademii i jest ważna do 2. 11. 1987 r.

Na podstawie poczynionych doświadczeń w czasie trwania umowy, obie Strony mają zamiar, przy okazji planowanego przedłużenia, stosunki wzajemne ulepszyć i zintensyfikować.

Stało się to w Bochum dnia 2. 11. 1982 r., sporządzone w dwóch oryginalnych pismach, po jednym w niemieckim i polskim języku, przy czym każdy tekst jest jednakowo wiążący.

REKTOR
PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ
w Krakowie

(-) Prof. Dr M. JAWORSKI

REKTOR
RUHR-UNIVERSITÄT BOCHUM

(-) Prof. Dr K. IPSEN

VERTRAG
ÜBER DIE ZUSAMMENARBEIT ZWISCHEN
DER PÄPSTLICHEN THEOLOGISCHEN AKADEMIE KRAKAU
UND DER RUHR-UNIVERSITÄT BOCHUM

In dem Bewußtsein, daß die Zusammenarbeit von Hochschuleinrichtungen auf den Gebieten von Forschung und Lehre zur Bereicherung des wissenschaftlichen Fortschritts und zur gegenseitigen Verständigung der Völker beiträgt, treffen die PÄPSTLICHE THEOLOGISCHE AKADEMIE KRAKAU und die RUHR-UNIVERSITÄT BOCHUM für ihre ABTEILUNG FÜR KATHOLISCHE THEOLOGIE folgende Vereinbarung:

Art. 1 – Allgemeines

Die Päpstliche Theologische Akademie Krakau und die Katholisch-Theologische Abteilung der Ruhr-Universität Bochum werden beide Seiten interessierende Forschungsvorhaben gemeinsam betreiben und den Austausch von Erfahrungen zu Fragen der Organisation und Durchführung des Lehrbetriebs aufnehmen. Hierbei werden sie sich personell durch Austausch von Professoren und wissenschaftlichen Mitarbeitern unterstützen. Die Zusammenarbeit umfaßt alle Teilfächer der Theologie.

Art. 2 – Austausch von Mitgliedern der Hochschulen

Die Päpstliche Theologische Akademie Krakau und die Katholisch-Theologische Abteilung der Ruhr-Universität Bochum werden, soweit es ihre Mittel zulassen, den Austausch von Professoren und wissenschaftlichen Mitarbeitern durchführen:

1. Für die Dauer von einer Woche zur Abhaltung von Vorlesungen, zum Erfahrungsaustausch im Bereich der wissenschaftlichen und lehrmethodischen Arbeit, zur Teilnahme an Konferenzen sowie zur Absprache von Plänen für die Zusammenarbeit.
2. Zur Durchführung von Gastvorträgen.
3. Für besondere Studien.

Art. 3 – Austausch von Studienplänen und Publikationen

1. Die Päpstliche Theologische Akademie Krakau und die Katholisch-Theologische Abteilung der Ruhr-Universität Bochum tauschen Studienpläne und Studienprogramme aus.
2. Beide Seiten entscheiden über den Umfang des Austausches der wissenschaftlichen Publikationen.

Art. 4 – Exkursionen und Studienreisen

Die Päpstliche Theologische Akademie Krakau und die Katholisch-Theologische Abteilung der Ruhr-Universität Bochum fördern den Aus-

tausch von Studentengruppen. Sie führen im Rahmen der gegebenen Möglichkeiten Exkursionen und Studienreisen in das jeweilige Gastland durch und unterstützen sich dabei gegenseitig.

Art. 5 – Wissenschaftliche Tagungen

Die Päpstliche Theologische Akademie Krakau und die Katholisch-Theologische Abteilung der Ruhr-Universität Bochum unterrichten sich gegenseitig rechtzeitig über wissenschaftliche Tagungen, Konferenzen und Symposien, die für beide Seiten von Interesse sind.

Art. 6 – Kosten

Die gastgebende Akademie bzw. Abteilung wird für die Austauschteilnehmer die notwendigen Voraussetzungen für die Durchführung ihres Arbeitsprogramms während des Aufenthaltes an der Partnerakademie bzw. -fakultät schaffen und angemessene Lebensbedingungen sicherstellen. Sie übernimmt die Kosten für den Aufenthalt der Austauschteilnehmer. Die entsendende Akademie bzw. Abteilung zahlt die Reisekosten ihrer Austauschteilnehmer zur Partnerhochschule und zurück. Die Übernahme der Reise- und Aufenthaltskosten durch die Akademie bzw. Abteilung stehen unter dem Vorbehalt, daß in den entsprechenden Haushalten der Partnerhochschulen ausreichende Mittel für diesen Zweck verfügbar sind.

Art. 7 – Dauer des Vertrages

Dieser Vertrag tritt mit seiner Bestätigung durch das für die Akademie bzw. Abteilung zuständige Organ in Kraft und gilt bis zum 2. 11. 1987.

Beide Parteien beabsichtigen, aufgrund der Erfahrungen während der Vertragsdauer bei einer in Aussicht genommenen Verlängerung die Beziehungen zu verbessern und gegebenenfalls zu intensivieren.

Geschehen zu Bochum am 2. 11. 1982. Ausgefertigt in zwei Urschriften, jeweils eine in polnischer und deutscher Sprache, wobei jeder Wortlaut gleichermaßen verbindlich ist.

DER REKTOR
DER PÄPSTLICHEN THEOLOGISCHEN
KRAKAU

(-) Prof. Dr. M. JAWORSKI

DER REKTOR
AKADEMIE DER RUHR-UNIVERSITÄT
BOCHUM

(-) Prof. Dr. K. IPSEN

2. Przemówienia wygłoszone na Uniwersytecie w Bochum podczas ceremonii podpisania powyższej umowy.

PRZEMÓWIENIE
KSIĘDZA REKTORA MARIANA JAWORSKIEGO

Magnifizienz,
Herr Dekan,
Damen und Herren Professoren!

Im Namen der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau möchte ich meine große Freude über die Unterzeichnung des Partnerschaftsvertrages in Sachen der Zusammenarbeit zwischen unserer Hochschule und der Abteilung für Katholische Theologie der Ruhruniversität zum Ausdruck bringen.

Wir leben zusammen in Europa. Trotzdem sind unsere Erfahrungen sehr verschieden. Aus diesem Grunde sind die wissenschaftlichen Kontakte äußerst wichtig und können für uns gegenseitig von Nutzen sein. Das geschieht unter anderem zwar in wesentlichem Sinn auf Grund der christlichen Werte, die gemeinsame Erbe für Deutsche und Polen sind.

Die Krakauer Päpstliche Theologische Akademie ist neu errichtet. Aber es ist eine neue Existenzweise der alten und großen Vergangenheit. Die Theologische Fakultät an der Jagellonischen Universität wurde schon im Jahre 1397 vom Papst Bonifatius IX. gegründet. Unter ihren Schülern hatte sie berühmte Namen, wie z. B. Paweł Włodkowic, Rektor der Krakauer Universität, der die Freiheit der Evangelisation auf dem Konzil in Konstanz verteidigte, Kardinal Stanisław Hosius, dessen Tätigkeit während des Trienter Konzils allgemein bekannt ist, und heute Papst Johannes Paul II. Unter den neuen heutigen Umständen verpflichtet uns diese Vergangenheit auf besondere Weise, die wesentlichen Probleme des Menschen von heute in Angriff zu nehmen.

Wir sind überzeugt, daß die Zusammenarbeit, die wir heute beginnen, uns in dieser Richtung sehr hilfreich sein wird. Sie wird wohl auch zur gegenseitigen Verständigung unserer Völker beitragen. Das Gebiet der theologischen Forschung und Lehre erhält neue Anstöße zur Bereicherung des wissenschaftlichen Fortschrittes.

PRZEMÓWIENIE
REKTORA KNUTA IPSENA

Magnifizenz Jaworski,
Herr Generalvikar Spectabilis,
Verehrte Herren Kollegen,
Liebe Kommilitoninen und Kommilitonen,
Meine sehr geehrten Damen und Herren!

Die heute anstehende Unterzeichnung des Partnerschaftsvertrages zwischen der Päpstlichen Theologischen Akademie Krakau und der Ruhr-Universität Bochum ist aus mehreren Gründen ein denkwürdiges Ereignis in der Geschichte unserer Universität. Vor nahezu exakt drei Jahren schlossen die Rektoren der Jagellonischen Universität Krakau und der Ruhr-Universität Bochum einen Partnerschaftsvertrag ab, dessen Unterzeichnung im altwürdigen Collegium Majus der Jagellonischen Universität stattfand. Dieser Vertrag konnte sich nicht auf die ausgegliederte Katholische Theologische Fakultät beziehen. Gleichwohl entwickelten sich zwischen der Katholischen Theologischen Fakultät Krakau und der Abteilung für Katholische Theologie der Ruhr-Universität allmählich kollegiale und freundschaftliche Beziehungen, die es mehr und mehr geboten, ebenfalls die sichere Basis eines Partnerschaftsvertrages zu schaffen. Wie ich weiß, wird ein solcher Partnerschaftsvertrag auch seitens des Rektorates der Jagellonischen Universität begrüßt. So hat das Rektorat der Ruhr-Universität das Bemühen unserer Abteilung für Katholische Theologie, einen Vertragsabschluß herbeizuführen, stets nachdrücklich unterstützt.

Heute ist die Partnerschaft zwischen der Jagellonischen Universität und der Ruhr-Universität diejenige unserer vielen Universitätspartnerschaften, die am stärksten mit Leben erfüllt ist. Über die zahlreichen wissenschaftlichen Kontakte hinaus haben sich aus der kollegialen wissenschaftlichen Zusammenarbeit viele persönliche Freundschaften entwickelt. Uns erfüllt diese Entwicklung mit Freude und zugleich mit Dankbarkeit gegenüber unseren polnischen Kollegen. Denn wir haben die grauenhaften Ereignisse der Vergangenheit, die uns getrennt haben, nicht vergessen. Wir haben das Leid nicht vergessen, das deutsche Menschen polnischen Menschen in den Jahren 1939 bis 1945 zugefügt haben. Die Unterzeichnung des Vertrages zwischen der Jagellonischen Universität und der Ruhr-Universität erfolgte nur wenige Tage, nachdem sich der Tag zum 40. Male jährte, an dem nahezu der gesamte Lehrkörper der Jagellonischen Universität von faschistischen Verbrechern deutscher Staatsange-

hörigkeit inhaftiert und einem unmenschlichen Leidensweg überantwortet worden war. Wir empfinden eine tiefe Dankbarkeit dafür, daß es unseren polnischen Freunden und uns gelungen ist, durch die Schatten der Vergangenheit hinweg zueinander zu finden.

Wir wissen heute zu würdigen, daß Krakauer und Bochumer Wissenschaftler gemeinsam danach streben, das uns verbindende Erbe europäischer Kultur zu pflegen und den wissenschaftlichen Fortschritt miteinander zu teilen. Ich bin überzeugt, daß die Partnerschaft dieser Universität mit unserem neuen zweiten Partner aus Krakau unter dem gleichen glücklichen Stern stehen wird, wie die 1979 abgeschlossene Partnerschaft mit der Jagellonischen Universität.

Nachdem sich die ersten Verbindungen noch auf Fakultätsebene entwickelt hatten, haben wir heute mit Ihnen, Magnifizenz Jaworski und mit Ihnen, Herr Kollege Kubiś, zwei Repräsentanten einer Hochschule zu Gast, die vor wenigen Monaten von Seiner Heiligkeit Papst Johannes Paul II. in den Rang einer Päpstlichen Theologischen Akademie erhoben worden ist. So unterzeichnen wir heute einen Vertrag mit der einerseits jüngsten, aber doch andererseits traditionsreichsten Hochschule der alten Universitätsstadt Krakau. Möge diese Zusammenarbeit nicht zuletzt im Zeichen gegenseitiger menschlicher Zuwendung stehen!

PRZEMÓWIENIE DZIEKANA WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO
UNIwersytetu RUHRY W BOCHUM
PROF. DR. U. HEINEMANNA

Magnifizenzen,
Sehr geehrter Herr Generalvikar,
Verehrte Herren Kollegen,
Meine Damen und Herren!

Aus vielerlei Gründen bedeutet es für mich als Dekan ein Bedürfnis, wenn auch auf diese etwas ungewöhnliche Weise, den Versuch zu wagen, diese Stunde der Vertragsabschlusses zu deuten.

Zweifelsohne geht es zunächst schlicht darum, daß die Päpstlich-Theologische Akademie Krakau und die Ruhr-Universität Bochum für die

Abteilung für Katholische Theologie einen Vertrag zur wissenschaftlichen Zusammenarbeit abschließen. Ein Vertragsabschluß ist ein rechtlicher Vorgang, der meist am Ende entsprechender Verhandlungen steht. Verträge haben erhebliche Bedeutung für das Rechtsleben.

Die Präambel des heute abgeschlossenen Vertrages enthält die Formulierung: „In dem Bewußtsein, daß die Zusammenarbeit von Hochschuleinrichtungen auf den Gebieten von Forschung und Lehre zur Bereicherung des wissenschaftlichen Fortschritts und zur gegenseitigen Verständigung der Völker beiträgt, treffen die Päpstliche Theologische Akademie Krakau und die Ruhr-Universität Bochum für ihre Abteilung für Katholische Theologie folgende Vereinbarung”

Es geht demnach um die Bereicherung des wissenschaftlichen Fortschritts und um die gegenseitige Verständigung unserer Völker. Erlauben Sie mir, dazu einige Anmerkungen zu machen, die jedoch nur Aphorismen sein können. Dieser Vertrag ist, wenn ich es richtig deute, ein kleiner, deshalb aber nicht weniger bedeutender Mosaikstein, sowohl für die gemeinsame wissenschaftliche Arbeit als auch für die von beiden Völkern als notwendig empfundene Verständigung und Aussöhnung.

Dieser Vertrag wäre nicht möglich gewesen, wenn nicht entscheidende Impulse aus dem kirchlichen, dem politischen und wissenschaftlichen Leben erwachsen, die nunmehr zu einer solchen Frucht geführt haben. Die Briefe, die polnische und deutsche Bischöfe anläßlich des II. Vatikanischen Konzils ausgetauscht haben, die mit den Namen der Kardinäle Wyszyński, Kominek, Frings und Döpfner sowie der Bischöfe Wojtyła und Hengsbach verbunden sind, waren ein erstes Händereichen zum Zeichen der Versöhnung nach den schrecklichen Ereignissen des zweiten Weltkrieges und nach der fürchterregenden Hypothek, die das Verhältnis der beiden Völker belastete.

Im politischen Bereich waren es die sogenannten Ostverträge, die versuchten, das Verhältnis zwischen den Völkern einer friedlichen und nachbarlich guten Beziehungen zuzuführen.

Schließlich hat der Partnerschaftsvertrag zwischen der Jagellonischen Universität Krakau und der Ruhr-Universität den Boden bereitet, um nunmehr auch zwischen den katholisch-theologischen Einrichtungen einen solchen Partnerschaftsvertrag zu ermöglichen.

Gestatten Sie mir nach diesen Hinweisen auch ein paar persönliche Anmerkungen: Ich bin sehr dankbar und glücklich darüber, daß ich selbst am Zustandekommen dieses Vertrages habe mitwirken dürfen. Wer mit Scham, Betroffenheit und Irritation im Krematorium von Auschwitz gestanden hat und mit einigen priesterlichen Mitbrüdern im Hungerbunker

des inzwischen heilig gesprochenen Paters Maximilian Kolbe beten durfte und anschließend in Krakau sowohl vom damaligen Erzbischof als auch von den Professoren der theologischen Einrichtungen mit Herzlichkeit aufgenommen wurde, konnte es sich nur zum Ziele setzen, solche Eindrücke nicht verpuffen, sondern fruchtbar zu einem, wenn auch nur kleinen Anfang der Verständigung erwachsen zu lassen. Die Bekanntschaft mit Herrn Prorektor Dr. Kubiś, den ich unter Ihnen vermute, schaffte die Möglichkeit, eine Verbindung zwischen der Theologie in Krakau und der Theologie in Bochum zu begründen. Dankbar möchte ich hier der vielfältigen Bemühungen unseres Rektors, Sr. Magnifizenz Professor Dr. Knut Ipsen gedenken, der die Überlegungen unserer Abteilung nicht nur wohlwollend zur Kenntnis genommen hat, sondern durch entsprechende Interventionen anlässlich seiner Besuche in Krakau so maßgebend unterstützt hat, daß nunmehr der Vertrag abgeschlossen ist.

Verträge müssen, wie das die Erfahrung zeigt, mit Leben erfüllt werden, damit sie nicht zu papierenen Dokumenten werden, die möglicherweise lediglich künftige Historiker interessieren. Unsere Abteilung – dies sei das Versprechen in dieser Stunde – wird alles daransetzen, daß ein reger wissenschaftlicher Austausch stattfindet, der für unser theologisches Forschen hilfreich sein wird, wobei wir hoffen, auch Ihnen Hilfen anbieten zu können. Letztlich soll er ein Zeichen, wie es die Präambel sagt, für die Verständigung, für die Versöhnung unser Völker sein.

Lassen Sie mich aber bitte auch noch ein Wort mit in diese Stunde hineinnehmen, das Bischof Nossol von Oppeln, den wir vor Jahren hier zu einem Gastvortrag in unserer Abteilung begrüßen durften, vor wenigen Tagen gesprochen hat. Sinngemäß hat er gesagt: „Wir wollen aufhören von Aussöhnung und Vergebung zu sprechen; jetzt geht es vor allem darum, beieinander und zueinander zu stehen“ (Mitteilung im: Rheinischen Merkur – Christ und Welt, vom 29. 10. 1982, Empfang im Campo Santo anlässlich der Heiligsprechung P. Maximilian Kolbe).

Wenn wir, Studenten, Assistenten und Professoren, hierzu einen kleinen Mosaikstein einsetzen können, so wäre schon viel erreicht. Diesen Vertrag, der der Wissenschaft dient, wollen wir als Theologen ganz bewußt unter den Schutz Gottes stellen, sein heiliger Geist möge uns helfen, ihn fruchtbar auszugestalten und lebendig zu erhalten.

*3. Enuncjacje prasowe na temat wspomnianej umowy.***UMOWA MIĘDZY UNIWERSYTETEM RUHRY W BOCHUM
I PAPIESKĄ AKADEMIAŃ TEOLOGICZNĄ W KRAKOWIE**

Uniwersytet Ruhry w Bochum (RFN), występując w imieniu swego Wydziału Teologii Katolickiej i Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie zawarły w dniu 2 listopada 1982 r. porozumienie o wzajemnej współpracy, która będzie obejmować wszystkie dziedziny teologii. Umowa przewiduje m.in. wymianę profesorów i pracowników naukowych, wspólne plany studiów i publikacji, organizowanie sesji i podróży naukowych. Umowę podpisali rektorzy wymienionych uczelni prof. dr K. Ipsen i prof. dr hab. M. Jaworski.

Inicjatywa zawarcia umowy wyszła ze strony Uniwersytetu Ruhry, który chciał w ten sposób rozciągnąć zawarte przed trzema laty porozumienie z Uniwersytetem Jagiellońskim również na jego dawny Wydział Teologiczny. Ceremonia umowy nastąpiła w Sali Senackiej Uniwersytetu w Bochum. Należy odnotować fakt, że gospodarze nadali jej szczególnie uroczysty charakter. Wzięli w niej udział: Senat z rektorem i dwoma prorektorami, kanclerz uniwersytetu, profesorowie i pracownicy naukowcy Wydziału Teologii Katolickiej, wikariusz generalny diecezji Essen oraz minister odpowiedzialny za resort nauki w Nordrhein-Westfalen. Rektorowi Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie towarzyszył jej prorektor ks. doc. dr hab. Adam Kubiś. Fakt zawarcia umowy został także odnotowany w środkach społecznego przekazu RFN.

„Tygodnik Powszechny” 36 (1982) nr 48, s. 7.

**PARTNERSCHAFTSVERTRAG ZWISCHEN
DER PÄPSTLICHEN THEOLOGISCHEN AKADEMIE KRAKAU
UND DER RUHR-UNIVERSITÄT BOCHUM
UNTERZEICHNET**

Ein Vertrag über die Zusammenarbeit zwischen der Päpstlichen Theologischen Akademie Krakau und der Ruhr-Universität Bochum wurde am 2. 11. 1982 in Bochum von den Rektoren Ipsen und Jaworski (Krakau) unterzeichnet. Die Vereinbarung gilt auf Bochumer Seite insbesondere für

die Katholisch-Theologische Abteilung, umfaßt alle Teilfächer der Theologie und wurde zunächst für fünf Jahre geschlossen. Der Partnerschaftsvertrag regelt den Austausch von Mitgliedern beider Hochschulen, von Studienplänen und Publikationen, ermöglicht Exkursionen und Studienreisen und stellt eine umfangreich gegenseitige Information sicher. In seiner Begrüßung wies Rektor Prof. Ipsen auf den fast genau vor drei Jahren in Krakau mit der Jagellonischen Universität geschlossenen Vertrag hin. Er betonte, daß die grauenhaften Vorfälle im Zweiten Weltkrieg tiefe Gräben zwischen beiden Völkern gezogen hätten. Deshalb seien die Beziehungen zu Krakau „von besonderem großem Ernst“ und die wissenschaftlichen Kontakte äußerst wichtig. Rektor Jaworski erinnerte an die lange Tradition der Akademie, die als theologische Fakultät der Jagellonischen Universität schon 1397 von Papst Bonifatius IX. gegründet wurde und 1954 aus der Krakauer Universität ausgegliedert wurde. Erst kürzlich erhielt die Theologische Fakultät von Papst Johannes Paul II. den Rang einer Akademie.

Prodekan Prof. Dr. Franz-Josef Stegmann verlas die Ansprache des erkrankten Dekans der Abteilung für Katholische Theologie und versicherte, man werde „alles daransetzen, daß ein reger wissenschaftlicher Austausch stattfindet“ Der Vertrag solle ein „Zeichen für die Verständigung und die Versöhnung unserer Völker“ sein. Die Grüße des Ruhrbischofs, Dr. Hengsbach, überbrachte Generalvikar Prälat Stüting. „Diesen Vertrag zu unterstützen“, versicherte er, „ist uns eine Ehre“

„Presse-Informationen der Ruhr-Universität Bochum“ nr 42 (2. 11. 1982).

Post Scriptum nach 20 Jahren

Zu Beginn möchte ich zwei bezeichnende Einzelheiten erwähnen, die den Abschluss der Vereinbarung zwischen der Katholischen Theologischen Fakultät der Ruhr-Universität Bochum (RUB) und der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau (PAT) betreffen.

Als die Jagellonische Universität und die Ruhr-Universität Bochum am 30. November 1979 eine Vereinbarung über gegenseitige Zusammenarbeit schlossen, wandte sich der damalige Dekan der Katholischen Theologischen Fakultät der Ruhr-Universität Bochum, Prof. Dr. Richard Schaeffler, in Abstimmung mit seinen Kollegen der Katholischen Theolo-

gischen Fakultät der RUB mit dem Wunsch an Prof. Dr. Knut Ipsen, den Rektor der Ruhr-Universität Bochum, dass ihre Fakultät eine wissenschaftliche Zusammenarbeit mit der Theologischen Fakultät der Jagellonischen Universität aufnehmen wolle. Dekan Schaeffler begründete seine Bitte damit, dass solch eine Fakultät bestehe und im *Annuario Pontificio* bei der Jagellonischen Universität in der Rubrik mit dem Titel: *Theologische Fakultäten an staatlichen Universitäten* verzeichnet sei. Rektor Ipsen griff den von der Katholischen Theologischen Fakultät der Ruhr-Universität Bochum gemachten Vorschlag mit großem Wohlwollen auf. Im direkten Gespräch informierte darüber zuständigen Stellen der Jagellonischen Universität, die ebenso positiv auf den erwähnten Vorschlag reagierte und eine schriftliche Bitte an das Rektorat der Jagellonischen Universität in dieser Sache richtete. Eine Antwort erfolgte jedoch nicht.

Seit 1974 traf sich jährlich im Frühjahr und im Herbst ein nichtformaler Professorenkreis mit Teilnehmern aus der Deutschen Demokratischen Republik, der Bundesrepublik Deutschland und aus Polen zu zweitägigen wissenschaftlichen Begegnungen, an den ich als Vertreter der Fundamentaltheologie aus Krakau regemäßig teilnahm. Bei dem Treffen im Frühjahr 1981 in Ostberlin fragte mich Prof. Heribert Heinemann aus Bochum schüchtern, warum die Theologische Fakultät der Jagellonischen Universität auf den Bochumer Vorschlag einer wissenschaftlichen Zusammenarbeit nicht antworte. Ich erklärte ihm damals die Lage der Beziehung zwischen der Jagellonischen Universität und der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau und bat ihn, die entsprechenden Dokumente an die richtige Adresse zu schicken. Auf dem Korrespondenzweg kam es dann zur Einigung über die deutschen und polnischen Texte der Vereinbarung über die wissenschaftliche Zusammenarbeit zwischen der Katholischen Theologischen Fakultät der RUB und der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau.

Die Unterzeichnung der Vereinbarung am 2. November 1982 hatte einen sehr feierlichen Charakter. Reden hielten die Unterzeichner, also Rektor Knut Ipsen und der Priester Rektor Marian Jaworski, sowie der Generalvikar der Diözese Essen. Ich war damals die einzige Person – als Prorektor – die Marian Jaworski aus Krakau begleitete.

Ich erinnere so ausführlich daran wegen der heutigen Feier des 20-jährigen Jubiläums des Abschlusses der Vereinbarung zwischen der Ruhr-Universität Bochum und der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau, die in der Aula des *Collegium Novum* der Jagellonischen Universität stattfindet. Sie zeugt davon, in welchem Ausmaß sich die gesellschaftlich-politischen Beziehungen seit den 80-er Jahren in Europa, zwi-

schen dem polnischen und dem deutschen Volk und der Katholischen Kirche, die in ihnen wirkt, verändert haben,

Und noch eine bezeichnende Einzelheit. Außer den Personen, die direkt mit der erwähnten Angelegenheit befasst waren, betrifft sie das Doktorat *honoris causa*, das Bischof Marian Jaworski, dem Rektor der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau, am 11.07.1985 durch die Katholische Theologische Fakultät der RUB zuerkannt wurde. Die Ruhr-Universität Bochum beging in dieser Zeit ihr 20-jähriges Bestehen. In diesem Zusammenhang wurde auch dem Prof. Stanislaus Nahlik von der juristischen Fakultät der Jagellonischen Universität der Ehrendoktor zuerkannt. Der Botschafter der Volksrepublik Polen sagte seine Anwesenheit bei dem Festakt der Verleihung zu. Aber dann erreichte ihn die Nachricht, dass auch der Rektor der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau, die damals von der Volksrepublik Polen nicht anerkannt wurde, die Ehrendoktorwürde der Ruhr-Universität Bochum erhalten sollte. Wegen der Situation, die dadurch entstanden war, sagte der Botschafter seine Anwesenheit bei der Verleihung der Ehrendoktorwürde für Prof. Nahlik ab. Ich denke, dass er das deshalb tat, um auch bei der Verleihung der Ehrendoktorwürde an Bischof Marian Jaworski, dem Rektor der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau, nicht anwesend zu sein.

Aber damit war die Angelegenheit noch nicht beendet. Der Rektor der Ruhr-Universität Bochum, Knut Ipsen, wurde in die polnische Botschaft gebeten, um die Zuerkennung des Ehrendoktors an Bischof Marian Jaworski zu erklären. Die Antwort von Rektor Ipsen an den polnischen Botschafter war einfach. In der Bundesrepublik Deutschland sind die Universitäten frei und richten sich in solchen Angelegenheiten nicht nach Instruktionen der Regierung. Diese Informationen habe ich von Rektor Ipsen persönlich erfahren.

Und hier noch einmal meine Schlussfolgerung, die sich mit dem deckt, was Prof. Lange sagen wird. Der beschriebene diplomatische Vorfall zeigt nämlich, welche einen großen Wert und zugleich was für eine Unterstützung für die Päpstliche Theologische Akademie in der internationalen Arena die Vereinbarung zwischen der Ruhr-Universität Bochum und der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau bedeutete.

Diese Vereinbarung wurde zu hundert Prozent eingehalten, soweit es um den Austausch von Gastvorlesungen geht. Aber sie beschränkte sich nicht darauf. Eine bedeutende Hilfe für die Päpstliche Theologische Akademie bedeutete der Austausch von Zeitschriften. Dabei ist hinzuzufügen, dass deren materieller Wert von Seiten der Bibliothek der RUB um ein Vielfaches das übertraf, was sie im Gegenzug von der Bibliothek der PAT erhielt. An dieser Stelle möchte ich besonders herzlich Herrn Bernhard

Adams danken, dem Direktor der Bibliothek der RUB, für seine ungewöhnlich großzügige Antwort auf diesbezügliche Bitten der Bibliothek der PAT. Übrigens hat auch die Bibliothek der Jagellonischen Universität – soviel ich weiß – viel Grund zur Dankbarkeit ihm gegenüber.

Wissenschaftliche Mitarbeiter der Päpstlichen Theologischen Akademie, und zwar mehr als ein Dutzend, konnten von Stipendien profitieren, die entweder unmittelbar von der Ruhr-Universität Bochum oder durch deren Vermittlung von anderen Sponsoren zur Verfügung gestellt wurden. Das waren mehrwöchige oder mehrmonatige Stipendien. Priester Dr. Roman Rożdżeński erhielt dank der Bemühungen von Prof. Schaeffler ein Jahresstipendium. Unter der Leitung dieses Professors beendete Rożdżeński seine in Krakau begonnene Habilitation. Professor Richard Schaeffler war darüber hinaus Rezensent der Habilitation von Priester Dr. T. Węclawski, die ich an der Theologischen Fakultät der PAT leitete. Die vielen Beiträge mit Referaten von Prof. Schaeffler bei verschiedenen wissenschaftlichen Symposien will ich erst gar nicht erwähnen.

Besondere aber Erwähnung verdient das Doktorat von Priester lic. Joseph Morawa, das unter der Leitung von Prof. H. J. Pottmeyer über die Ekklesiologie von Bischof Walter Kasper geschrieben wurde, gegenwärtig Kardinal und Vorsitzender des Rates für die Einheit der Christen, wozu auch das Komitee für den Dialog mit dem Judentum gehört. Durch den mehrjährigen Aufenthalt von Dr. Morawa in Bochum wollte ich ihn zur Fortsetzung der wissenschaftlichen Zusammenarbeit zwischen der Ruhr-Universität Bochum und der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau vorbereiten. Diese Absicht formulierte ich noch vor der Abreise von Joseph Morawa nach Bochum während eines Abendessens mit Prof. Joseph H. Pottmeyer und Prof. Wilhelm Geerlings im Hotel „Lottental“. Die gegenseitige Feier und das sie begleitende zweitägige Symposium zeigen meine weitsichtige Sorge um die Bewahrung und die Fortsetzung des Guten, das während der 20-jährigen Zusammenarbeit von Ruhr-Universität Bochum und der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau entstanden ist.

Seit einigen Jahren umfaßt diese Zusammenarbeit auch Studenten, worüber Prof. Rer. Pol. Dietmar Petzina, der gegenwärtige Rektor der Bochumer Universität, seine unverhüllte Freude ausdrückte, wie wir gehört haben.

Zum Schluß möchte ich das ungewöhnlich wichtige und für mich persönlich bewegende Zusammentreffen der Verleihung des Ehrendoktorats der Katholischen Theologischen Fakultät der RUB an mich am 19. 01. 1999 mit dem *Dies Academicus* erwähnen. Mein Doktor Manfred Dese-laers, ein deutscher Priester aus der Diözese Aachen, der jetzt im Zentrum

für Dialog und Gebet in Oświęcim (Auschwitz) lebt und arbeitet, hielt ein Referat über *Leben in Auschwitz – Leben mit Auschwitz*. Er war dazu durch seine Doktorarbeit vorbereitet, bei deren Entstehen auch Prof. Bernhard Casper von der Universität in Freiburg im Breisgau mitgearbeitet hatte. Die Arbeit hat den Titel: *Gott und das Böse im Hinblick auf die Biographie und die Selbstzeugnisse von Rudolf Höß, Kommandant von Auschwitz*. Der Saal, der ungefähr 200 Personen faßte, war während des Referates bis zum Rand erfüllt, und unter den Zuhörern waren auffallend viele wissenschaftliche Mitarbeiter der Ruhr-Universität Bochum. Der Vortrag dauerte 75 Minuten. Nach der Pause – was selten ist – war der Saal wieder voll von Teilnehmern, die die Diskussion verfolgen wollten. Ich denke, die beschriebene Situation bedarf keines Kommentars. Sie zeugte davon, wie viel sich in den Beziehungen zwischen den Völkern geändert hat, die, ähnlich wie das jüdische Volk, von den Folgen des II. Weltkrieges am schwersten betroffen wurden.

Und noch ein Dankeswort im Namen der Päpstlichen Theologischen Akademie, die ich repräsentiere, und in meinem eigenen Namen an Prof. Dr. Günter Lange, ohne dessen Engagement das Werk der 20-jährigen Zusammenarbeit zwischen der Ruhr-Universität Bochum und der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau einfach nicht möglich gewesen wäre.

Post scriptum po 20 latach*

Może najpierw przytoczę dwa znamienne szczegóły, dotyczące zawarcia Umowy pomiędzy Wydziałem Teologii Katolickiej Uniwersytetu Ruhry w Bochum (RUB) i Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie (PAT).

Otóż, kiedy Uniwersytet Jagielloński (UJ) i Ruhr-Universität Bochum (RUB) zawarły umowę o wzajemnej współpracy 30 listopada 1979 r., ówczesny dziekan Wydziału Teologii Katolickiej RUB prof. dr. Richard Schaeffler, w porozumieniu ze swymi kolegami z Wydziału Teologii Katolickiej RUB, zwrócił się do prof. dra Knuta Ipsena, rektora Uniwersytetu w Bochum, z prośbą, aby ich Wydział nawiązał współpracę naukową z Wydziałem Teologicznym UJ. Dziekan Richard Schaeffler, uzasadniając prośbę, stwierdził, że taki wydział istnieje i jest odnotowywany w *Anuario Pontificio* przy Uniwersytecie Jagiellońskim, w rubryce zatytułowanej: *Wydziały Teologiczne przy uniwersytetach państwowych*. Rektor

K. Ipsen przyjął z wielką życzliwością propozycję Wydziału Teologii Katolickiej RUB. W bezpośredniej rozmowie poinformował o tym fakcie kompetentne władze Uniwersytetu Jagiellońskiego, które również pozytywnie odniosły się do wzmiankowanej propozycji i w związku z tym skierował do rektoratu Uniwersytetu Jagiellońskiego pisemną prośbę w tym względzie. Odpowiedź jednak nie nadeszła.

Wiosną 1981 roku, po Wielkanocy, podczas spotkania w Berlinie Wschodnim „Kręgu Profesorów” (*Professorenkreis*) niemieckich (z BRD i DDR) oraz polskich, które było nieformalnym gronem, organizującym od roku 1974 dwudniowe spotkania naukowe jesienią i wiosną każdego roku i w których uczestniczyłem regularnie jako przedstawiciel teologii fundamentalnej z Krakowa, prof. dr Heribert Heinemann z Bochum zapytał mnie nieśmiało, dlaczego Wydział Teologii UJ nie daje odpowiedzi na sugestię umowy ze strony Bochum o współpracy naukowej. Wyjaśniłem mu wówczas, jaka jest sytuacja w relacjach Uniwersytetu Jagiellońskiego do Wydziału Teologicznego w Krakowie i poprosiłem o przesłanie odpowiedniej dokumentacji na właściwy adres. Drogą wzajemnej korespondencji doszło do uzgodnienia tekstów niemieckiego i polskiego *Umowy o współpracy naukowej między Wydziałem Teologii Katolickiej RUB i Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie*.

Podpisanie umowy 2 listopada 1982 r. miało bardzo uroczysty charakter. Przemówienia wygłosili podpisujący ją rektor Knut Ipsen i ks. rektor Marian Jaworski oraz wikariusz generalny diecezji Essen. Byłem wówczas jedyną osobą – jako prorektor – która towarzyszyła ks. Marianowi Jaworskiemu.

Wspominam o tym tak szczegółowo ze względu na dzisiejszą uroczystość 20-lecia zawarcia umowy pomiędzy Ruhr-Universität Bochum i Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie, która odbywa się w auli *Collegium Novum* UJ. Świadczy ona, do jakiego stopnia zmieniły się stosunki społeczno-polityczne od lat 80. w Europie i pomiędzy niemieckim i polskim narodem oraz Kościołem katolickim, który w nich działa.

I jeszcze inny znamienity szczegół. Poza osobami, które były bezpośrednio związane z przytoczoną sprawą, dotyczy on doktoratu *honoris causa* przyznanego 11 lipca 1985 r. bpowi Marianowi Jaworskiemu, rektorowi Papieskiej Akademii Teologicznej, przez Wydział Teologii Katolickiej RUB. Uniwersytet w Bochum obchodził w tym czasie 20-lecie swego istnienia. W związku z tym nadano również doktorat *honoris causa* prof. drowi Stanisławowi Nahlikowi z Wydziału Prawa UJ. Ambasador Polski zapowiedział swoją obecność na uroczystości wręczenia. Ale w międzyczasie dotarła doń wiadomość, że i rektor Papieskiej Akademii Teologicznej, nieuznawanej przez władze państwowe uczelni teologicz-

nej, otrzymuje również doktorat *honoris causa* w Ruhr-Universität Bochum. W związku z sytuacją, jaka się wytworzyła, ambasador Polski odwołał swój udział w nadaniu doktoratu *honoris causa* Stanisławowi Nahlikowi. Domyślam się, że uczynił to dlatego, by nie być obecny także na doktoracie *honoris causa* ks. bpa Mariana Jaworskiego, rektora Papieskiej Akademii Teologicznej.

Ale na tym sprawa się nie zakończyła. Rektor Uniwersytetu Ruhry w Bochum Knut Ipsen został poproszony do ambasady polskiej, by wytłumaczyć się z przyznania doktoratu *honoris causa* bpowi M. Jaworskiemu. Odpowiedź rektora Knuta Ipsena polskiemu ambasadorowi była bardzo prosta. W BDR uniwersytety są wolne i w tego rodzaju sprawach nie kierują się instrukcjami władz politycznych. Informacje te przekazał mi osobiście rektor K. Ipsen.

I tu znowu konkluzja, która pokrywa się z tym, co będzie mówił prof. dr Günter Lange. Opisany incydent dyplomatyczny pokazuje bowiem, jak wielką wartością i zarazem wsparciem dla Papieskiej Akademii Teologicznej na arenie międzynarodowej miała umowa pomiędzy Ruhr-Universität Bochum i Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie.

Umowa ta, choć w 100% została zrealizowana, jeżeli idzie o regularną wymianę gościnnych wykładów (*Gastvorträge*), to jednak nie ograniczała się tylko do nich. Znaczącą pomocą stanowiła dla Biblioteki PAT wymiana czasopism. Przy tym należy dodać, że ich wartość materialna ze strony Biblioteki RUB wielokrotnie przekraczała to, co Uniwersytet w Bochum otrzymywał ze strony Biblioteki PAT.

Pragnę tutaj szczególnie serdecznie podziękować Bernhardowi Adamsowi, dyrektorowi Biblioteki RUB, za niezwykle wspaniałomyślne ustosunkowywanie się do prośb w tym względzie ze strony Biblioteki PAT.

Pracownicy naukowcy Papieskiej Akademii Teologicznej, i to w liczbie kilkunastu, korzystali ze stypendiów przyznanych bezpośrednio przez Uniwersytet w Bochum lub za jego pośrednictwem przez innych sponsorów. Były to stypendia kilkutygodniowe lub kilkumiesięczne. Ks. dr Roman Rożdżeński otrzymał dzięki staraniom prof. R. Schaefflera stypendium jednoroczne. Pod nadzorem tegoż profesora ks. Roman Rożdżeński ukończył rozpoczętą w Krakowie pracę habilitacyjną. Profesor Richard Schaeffler był nadto recenzentem habilitacji ks. dra T. Węclawskiego, którą kierowałem na Wydziale Teologicznym PAT, nie mówiąc o jego udziale z referatami w kilku sympozjach naukowych.

Na szczególne wymienienie zasługuje doktorat ks. lic. Józefa Morawy, napisany pod kierunkiem prof. dra Hermanna J. Pottmeyera na temat eklezjologii bpa Waltera Kaspera, obecnie kardynała i przewodniczącego

Rady Jedności Chrześcijan, w ramach której działa także Komitet Dialogu z Judaizmem. Poprzez kilkuletni pobyt ks. dra Józefa Morawy w Bochum pragnąłem przygotować go do kontynuowania współpracy naukowej pomiędzy Ruhr-Universität Bochum i Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie. Swój zamiar sformułowałem jeszcze przed wyjazdem ks. J. Morawy do Bochum podczas kolacji z prof. Hermannem J. Pottmeyerem i prof. Wilhelmem Geerlingsem w hotelu „Lottental”

Obecna uroczystość, jak i towarzyszące jej dwudniowe sympozjum ukazują moją dalekowzroczną troskę o zachowanie i kontynuowanie dobra, które powstało w ciągu 20-letniej współpracy pomiędzy Ruhr-Universität Bochum i Papieską Akademią Teologiczną. Od kilku lat współpraca ta zaczyna stopniowo obejmować także studentów, z czego nieskrywaną radość, jak słyszeliśmy, wyraził prof. dr Dietmar Petzina, aktualny rektor Uniwersytetu w Bochum.

Na koniec pragnę wzmiankować niezwykle ważną, a dla mnie osobście wzruszającą okoliczność mojego doktoratu *honoris causa* Wydziału Teologii Katolickiej RUB z 19 stycznia 1999 r. W dniu tym miał miejsce tzw. *dies academicus*. Mój doktor Manfred Deselaers, ksiądz niemiecki diecezji akwizgrańskiej (Aachen), który obecnie żyje i pracuje w Centrum Dialogu i Modlitw w Oświęcimiu, wygłosił referat pt. *Leben in Auschwitz – Leben mit Auschwitz* (Życie w Oświęcimiu – życie z Oświęcimiem). Był doń przygotowany przez swoją pracę doktorską, przy której powstaniu współpracował prof. dr Bernhard Casper z Uniwersytetu we Fryburgu Bryzgowijskim. Praca ma tytuł: *Bóg i zło w świetle biografii i osobistych świadectw Rudolfa Hössa – komendanta obozu w Oświęcimiu*. Sala, która mogła pomieścić około 200 osób, była wypełniona po brzegi w czasie referatu, a wśród słuchaczy zauważalną liczbę stanowili pracownicy naukowi Uniwersytetu w Bochum. Wykład trwał 75 minut. Po przerwie – co rzadko się zdarza –.. sala była znowu pełna uczestników, którzy chcieli śledzić toczącą się dyskusję na przedstawiony temat. Myślę, że opisane wydarzenie nie potrzebuje komentarza, Świadczyło bowiem o tym, jak wiele się zmieniło w stosunkach między narodami, które – podobnie jak naród żydowski – najciężej zostały dotknięte skutkami II wojny światowej.

I jeszcze jedno słowo podziękowania ze strony Papieskiej Akademii Teologicznej, którą reprezentuję, i moje osobiste. Składał je na ręce ks. prof. dra Güntera Langego, bez zaangażowania którego dzieło 20-lecia współpracy pomiędzy Ruhr-Universität Bochum i Papieską Akademią Teologiczną po prostu byłoby niemożliwe.

* Por. A. Kubiś, *Słowo w Collegium Maius*, [w:] *Nasza teologia w Europie* [...], Kraków 2004, s. 34–41.

DIE DRAMATISCHEN ANFÄNGE DER PÄPSTLICHEN THEOLOGISCHEN AKADEMIE IN KRAKAU

Zusammenfassung

In den siebziger und achtziger Jahren des vergangenen Jahrhunderts stieß die Veröffentlichung des Jahrbuches „*Analecta Cracoviensia*“, des wichtigsten Periodikums des Krakauer theologischen Milieus, immer wieder auf Behinderungen staatlicherseits. Das betraf sowohl Begrenzungen der Publizierungsmöglichkeiten bestimmter Bände als auch Interventionen der Zensur in ihren Inhalt. Meistens wurde der Name Päpstliche Theologische Fakultät aus den Bänden entfernt, wegen der fehlenden zivilrechtlichen Anerkennung der Hochschule. Aus diesem Grund nahm die Zensur im Jahr 1971 den ganzen Artikel *Päpstliche Theologische Fakultät* von Priester Tadeusz Wojciechowski aus dem Inhalt.

Nach dem Jahr 1981, mit dem Entstehen der Päpstlichen Theologischen Akademie, verstärkten sich die Eingriffe der Zensur deutlich. Dabei wurden die Einschränkungen angewendet, die während des Kriegsrechtes auferlegt worden waren. Infolgedessen wurde der Name der Hochschule systematisch aus allen kirchlichen und zivilen Publikationen entfernt. Am einschneidendsten wurde damals der Band 15 des Jahres 1983 behandelt. Die Krakauer Zensur verbot für diesen Band eine ganze Zusammenstellung von Texten, die mit der Errichtung der Päpstlichen Theologischen Akademie zu tun hatten.

Diese Ereignisse lassen sich heute nachverfolgen, weil zwei Korrektursätze jener von der Zensur kritisierten Texte erhalten sind. Dass im gedruckten Band jeder Hinweis auf die von der Zensur gestrichenen Texte fehlt, zeigt, wie kategorisch deren Haltung war. Das betraf drei Arten von Dokumenten:

I. Dokumente der Konstituierung der Päpstlichen Theologischen Akademie:

1. Lateinischer und polnischer Text des päpstlichen apostolischen Briefes *motu proprio* „*Beata Hedvigis*“
2. Brief des Rates der Päpstlichen Theologischen Fakultät an den Heiligen Vater als Dank für die Errichtung der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau.

II. Texte, die den Beginn der Tätigkeit der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau dokumentieren:

1. Auszug aus dem Protokoll des Rates der Päpstlichen Theologischen Fakultät in Krakau vom 11. Juni 1982 mit den Ergebnissen der Wahlen der Vorsitzenden der neuen Hochschule.
2. Brief des Rektors der Päpstlichen Theologischen Akademie an die wissenschaftlichen Institutionen in Krakau sowie an die kirchlichen Hochschulen in Warschau und Lublin im Zusammenhang mit der Konstituierung ihrer Leitung, sowie die Antworten auf diesen Brief.
3. Ansprache von Papst Johannes Paul II am 10. Oktober 1982 in Rom während einer speziellen Audienz für eine Delegation der Päpstlichen Theologischen Akademie.
4. Dokumentation der Eröffnung des Studienjahres der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau am 17. Oktober 1982.
5. Wort des Rektors an die Mitarbeiter und Studierenden der Päpstlichen Theologischen Akademie am ersten Jahrestag des apostolischen Briefes *motu proprio* „*Beata Hedvigis*“

6. Ansprache von Papst Johannes Paul II bei der Begegnung mit Mitarbeitern in Wissenschaft und Verwaltung der Päpstlichen Theologischen Akademie am 22. Juni 1983.

III. Texte, die in Verbindung stehen mit der am 2. November 1982 getroffenen Vereinbarung über wissenschaftliche Zusammenarbeit zwischen der Ruhruniversität Bochum und der Päpstlichen Theologischen Akademie.

Mit der Publikation dieser Texte zum 25. Jahrestag der Gründung der Päpstlichen Theologischen Akademie in Krakau möchten wir die Erinnerung an die wichtigsten Ereignisse der Anfangszeit ihrer Tätigkeit festhalten und ein weiteres rühmenswertes Zeugnis geben von dem Ringen der Kirche mit den Beschränkungen, die ihr von einem totalitären System staatlicher Macht aufgedrückt worden waren.